

BESTUURSRAPPORTAGE WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL 2019-1

Periode 01-01-2019 t/m 30-04-2019

VOORWOORD	2
INLEIDING	4
1 SAMENVATTING	5
1.1 ALGEMEEN	5
1.2. FINANCIËLE PROGNOSE	5
2 STRATEGISCHE THEMA'S.....	8
2.1 KLIMAATADAPTATIE	8
2.2 ENERGIETRANSITIE	10
2.3 SCHOON WATER	10
2.4 CIRCULAIRE ECONOMIE	12
2.5 I-STRATEGIE	12
2.6. DUURZAAM FINANCIËEL BELEID (DFB).....	13
3 ONTWIKKELINGEN	14
4 RAPPORTAGE PER PROGRAMMA	16
4.1 PROGRAMMA VEILIGHEID.....	16
4.2 PROGRAMMA WATERSYSTEMEN	21
4.3 PROGRAMMA AFVALWATERKETEN	27
4.4 BEDRIJFSVOERING	33
5 FINANCIËLE RAPPORTAGE	42
5.1 EXPLOITATIE.....	42
5.2 EXPLOITATIE PER BELEIDSVELD	44
5.3 DEKKINGSMIDDELEN	45
5.4 RISICOMANAGEMENT	47
5.5 FINANCIËLE POSITIE.....	47
SUPPLEMENT ZUIVERINGSRENDEMENTEN	50

Voorwoord

Voor u ligt de eerste bestuursrapportage van 2019. Deze periodieke rapportage schetst actuele beleidsontwikkelingen en gaat per programma in op afwijkingen op de begrotingsdoelen, het investeringsvolume, de kredieten en de exploitatiebudgetten. Alle prestaties zijn gerelateerd aan de begroting voor 2019 en het Waterbeheerplan 2016-2021. In de rapportage lichten we ook de relevante ontwikkelingen in de bedrijfsvoering toe. We sluiten de rapportage af met een financiële verantwoording. In een supplement gaan we nader in op de prestaties van onze zuiveringen.

In de afgelopen periode zijn de vierjaarlijkse waterschapsverkiezingen gehouden. Er was sprake van een zeer hoge opkomst en een uitslag die tot een kleine wijziging in de bestuurlijke verhoudingen leidden. De samenstelling van het college is niet veranderd en het bestuursakkoord is in samenwerking met alle fracties samen tot stand gekomen.

Na de droogste periode uit de recente geschiedenis, is het watersysteem dit voorjaar nog steeds niet helemaal hersteld. We hebben de wijze waarop wij zijn omgegaan met de droogte door externen laten evalueren. Dat levert een overwegend positief beeld op, binnen een heel klein handelingsperspectief. We zullen anders moeten omgaan met zoetwatervoorraden en hebben daarbij stakeholders nodig, zoals de landbouw, natuurorganisaties en drinkwaterbedrijven. We hebben nog meer inzicht nodig in het gedrag van onze watersystemen tijdens droogte en zetten daarvoor acties uit. Nog nooit moest zo langdurig een calamiteitenorganisatie naast de gewone organisatie operationeel blijven. Dat heeft vorige zomer veel inzet van de organisatie gevraagd. We gaan onderzoeken of dit structureler ingepast moet en kan gaan worden in de organisatie.

De realisatie verloopt grotendeels volgens de planning en de begroting maar er zijn financiële aandachtspunten. De overige en personele lasten zijn hoger dan verwacht, onder meer door licenties en onderhoud voor digitale voorzieningen, personele meerkosten (cao-afspraken en onconvenianten), specialistische inhuur voor complexe vergunningen, en een intensivering van metingen en monitoring.

Naast de eigen beheertaken en activiteiten wordt volop aangesloten op landelijke ontwikkelingen. De afspraken van het Interbestuurlijke Programma (IBP) over klimaatadaptatie, energieneutraliteit en circulaire economie worden omgezet in concrete doelen en acties. Vanuit het landelijke Deltaprogramma zijn taakstellend doelen geformuleerd, zoals het (doen) uitvoeren van stresstesten in alle stedelijke gebieden. De voorbereiding op de Omgevingswet vraagt onverminderd inzet en op het vlak van privacy, e-overheid en digitalisering. Daarnaast spelen tegelijkertijd onderwerpen als de Europese privacyrichtlijn algemene verordening gegevensbescherming (AVG), dataveiligheid en het uitvoeren van Baseline "Basis op Orde". De impact en het tempo van deze landelijke ontwikkelingen zijn soms moeilijk van tevoren in te schatten. Bij piekbelasting is inhuur van specialisten nodig.

Er zijn de laatste twee jaar verschillende strategische beleidsnotities met programma overschrijdende thema's aan uw algemeen bestuur voorgelegd: klimaat, energieneutraliteit, schoon water, Omgevingswet. Dat illustreert niet alleen dat het waterschap zelf steeds samenhangender gaat werken, maar ook dat we ons werk steeds meer verbinden met maatschappelijke thema's en dat we onze programma's meer samen met onze omgeving en met stakeholders vormgeven. We willen ons ontwikkelen tot een vragende en luisterende netwerkorganisatie, die ruimte biedt aan een ondernemende cultuur en onder andere via benchmarks blijft zoeken naar slimmere bedrijfsvoering.

Wij vertrouwen erop dat u met deze rapportage voldoende inzicht krijgt in de besturing van Waterschap Rijn en IJssel.

Inleiding

Jaarlijks stelt het algemeen bestuur in november de begroting van het jaar daarop vast. Verantwoording vindt plaats in twee tussentijdse bestuursrapportages en uiteindelijk in de jaarverslaggeving. Met de bestuursrapportages beogen we tussentijds vast te stellen of we met de uitvoering van de begroting op koers liggen. De bestuursrapportage heeft daarnaast de functie om te toetsen of er structurele wijzigingen zijn in de uitgangspunten die gehanteerd zijn bij de perspectievennota en die doorwerking moeten vinden in de begroting en/of meerjarenraming.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 presenteren we eerst een samenvatting waarin we, naast afwijkingen in uitvoering van beleid, ook de prognose van het exploitatiebudget en het geprognosticeerde netto-investeringsvolume vermelden.

In hoofdstuk 2 informeren wij u over de voortgang van de zes strategische thema's - zoals deze in de begroting 2019 zijn benoemd.

De belangrijkste externe ontwikkelingen en de mogelijke effecten daarvan op het beleid en de bedrijfsvoering van het waterschap worden beschreven in hoofdstuk 3.

In hoofdstuk 4 gaan we per programma eerst in op actuele beleidsontwikkelingen en de voortgang van de gestelde doelen.

Verder beschrijven we in dit hoofdstuk de belangrijkste ontwikkelingen in de bedrijfsvoering.

Hoofdstuk 5 bevat de financiële rapportage over de afgelopen periode. Naast het verwachte resultaat schenken wij hier ook aandacht aan de belastingopbrengsten.

De bestuursrapportage sluiten we af met het supplement 'Zuiveringsrendementen'.

1 Samenvatting

1.1 Algemeen

De uitvoering van het beleid - zoals vertaald in doelstellingen en maatregelen in de begroting 2019 - verloopt conform de planning. Per strategisch thema wordt in deze rapportage de voortgang weergegeven.

De financiële prognoses ultimo 2019 leiden t.o.v. de bijgestelde begroting tot een voordelig resultaat. In het navolgende hoofdstuk wordt hierop nader ingezoomd.

1.2 Financiële prognose

Het geprognosticeerde resultaat bedraagt ultimo 2019 afgerond € 1,232 mln. positief.

De initiële begroting 2019 ging uit van een positief resultaat van € 3,843 mln. Bij besluit van het algemeen bestuur op 12 maart 2019 is de begroting gewijzigd i.v.m. uitblijven van het dividend van de Nederlandse Waterschapsbank (NWB). Na de wijziging van de begroting resulteerde dit in een voordelig resultaat van € 0,843 mln.

Ten opzichte van bijgestelde begroting zien we nu een verbetering van het resultaat van € 0,389 mln.

Het verwachte resultaat in totaal en naar taken over 2019 geeft het volgende beeld:

bedragen in € 1.000

Waterschap Rijn en IJssel	Begroting 2019	Begroting 2019 bijg.	Prognose Watersysteem- beheer	Prognose Zuiverings- beheer	Prognose 2019
Baten	96.039	96.039	45.147	51.341	96.488
Lasten	96.196	95.196	46.547	50.739	97.287
Operationeel resultaat	-157	843	-1.401	602	-799
Dividend NWB	4.000	0	2.031	0	2.031
Resultaat voor bestemmen	3.843	843	630	602	1.232
Toevoeging/onttrekking bestem.reserve	3.843	1.076	630	602	1.232
Resultaat na bestemmen	0	-233	0	0	0
Onttrekking aan algemene reserves	0	-233	0	0	0

De belangrijkste afwijkingen van de totale lasten en baten t.o.v. de bijgestelde begroting (> € 0,100 mln.) zijn:

Voordelig:

- Kapitaalskosten
De geprognosticeerde kapitaalskosten zijn naar verwachting € 0,384 mln. gunstiger dan bij de begroting was aangenomen. Dit is veroorzaakt door een lagere rente op een nieuwe langlopende lening en een voordeel op afschrijvingslasten doordat het investeringsvolume van 2018 lager uit is gekomen dan bij de begroting was geprognosticeerd.
- Kapitaalsbaten
Het ontvangen dividend over 2018 van de NWB € 2,031 mln.

- Belastingopbrengsten
De belastingopbrengsten liggen ultimo 2019 naar verwachting € 0,449 mln. hoger ten opzichte van de begroting 2019. De zuiveringsheffing laat een lichte stijging zien door een toename van VE's bij zowel de meetbedrijven als de overige bedrijven. De watersysteemheffing laat een lichte daling zien van de inkomsten bij de ongebouwde eigendommen. Dit komt door het verschuiven van een aantal hectares naar een lagere tariefklasse. Per saldo leiden de wijzigingen tot een stijging in de belastingopbrengsten.

Nadelig:

- Personeelskosten
De verwachte personeelskosten zijn € 0,819 mln. hoger dan begroot. Dit is het gevolg van de uitvoering van de maatregelen vanuit de Sectorale Arbeidsvoorwaardenregelingen Waterschapspersoneel (SAW). Dit is inclusief de kosten van de invoering van een inconvenientenregeling (bezwarende omstandigheden). Daarnaast verwachten we dat het budget voor vervanging wegens ziekte wordt overschreden.
- Overige kosten
In totaliteit verwachten we dat ultimo 2019 de overige kosten € 1.591 mln. hoger uitvallen. Naast een aantal tegenvallers hebben we ook te maken met doorgeschoven kosten.
Tegenvallers > € 0,100 mln. zijn:
  - Kosten ICT; Noodzakelijke uitbreiding van licenties en de daaraan gerelateerde onderhoudskosten als gevolg van het toenemend aantal gebruikers, de verhoging van de jaarlijkse bijdrage aan het HWH en de kosten voor de Wet Digitale Overheid die een digitale dienstverlening van overheidsinstanties richting de burger eist.
  - Kosten garantieregeling; omdat er meer afvalwater wordt verwerkt is de korting nominaal hoger; daar staan opbrengsten in de VE-heffing tegenover.
  - Electra; het betreft een kostenstijging als gevolg van hogere tarieven voor de levering van electra en toegenomen energiebelastingen.
  - Advisering; er zijn meer kosten gemaakt voor externe adviezen over de toekomstvisie afvalwaterketen, de energietransitie en grondstoffen uit afvalwater;
  - Update procesautomatisering; dit houdt verband met doorschuiven uit 2018 van de uitvoering van de update van de procesautomatisering i.v.m. de timing ten opzichte van de realisatie van de Nereda® en Kaumera fabriek.

Doorgeschoven kosten:

Nereda®/Kaumera; door latere ingebruikname van Nereda® en Kaumera worden dit jaar minder exploitatiekosten gemaakt dan voorzien.

Bovenstaande ontwikkelingen leiden - per saldo - tot een voordeel van € 0,389 mln. ten opzichte van de bijgestelde begroting 2019.

Exploitatiebudgetten/prognoses

Per programma geven we hieronder de prognose van de netto-kosten ultimo 2019 weer.

bedragen in € 1.000

Totale netto lasten per programma	Begroting 2019	Begroting 2019 bijg.	Prognose 2019
Programma Veiligheid	7.151	7.051	6.943
Programma Watersystemen	39.288	38.388	39.604
Programma Afvalwaterketen	49.757	49.758	50.740
Totaal programma's	96.196	95.196	97.287

Investeringsvolume

Voor de onderhanden en nieuwe projecten werken we met een netto-investeringsvolume. Onderstaande tabel geeft de prognose van dit volume in 2019 weer t.o.v. de begroting.

bedragen in € 1.000

Investeringsvolumes per programma	Begroting 2019	Prognose 2019
Veiligheid	7.221	7.724
Watersystemen	7.800	7.800
Afvalwaterketen	13.602	13.637
Totaal programma's	28.623	29.161
Vaarwegen	800	1.624
Totaal programma's incl. Vaarwegen	29.423	30.785

*) In de Begroting 2019 is voor Vaarwegbeheer geen investeringsbedrag geraamd. De investeringskosten worden gesubsidieerd in de vorm van een jaarlijkse bijdrage in de kapitaalslasten. De prognose van de netto-uitgaven van de projecten Vaarwegbeheer in 2019 is € 1,624 mln. Het betreft met name de renovatie van sluis Doesburg.

2 Strategische thema's

2.1 Klimaatadaptatie

Als waterschap merken we de gevolgen van klimaatverandering in onze beken en rivieren. We werken aan het aanpassen en inpassen van deze gevolgen in beleid en uitvoering. Dit doen we samen met partners zoals gemeenten, bedrijven en inwoners.

Doelstellingen Begroting 2019:

1. In 2019 hebben we samen met alle gemeenten de kwetsbaarheden in beeld en werken we samen aan (gezamenlijke) uitvoeringsagenda's;
2. We publiceren samen met onze gemeenten één gezamenlijke klimaateffectatlas;
3. We starten met de eerste projecten van het Klimaatprogramma Zutphen, een prettig klimaat;
4. We starten met de aanpak van het brongebied Baakse Beek volgens Klimaat Kloar.

Voortgang

In 2019 leggen we de basis voor de uitwerking van een klimaatagenda in 2020. Deze klimaatagenda is een bouwsteen voor het nieuwe WBP (2022 – 2027), voor onze inzet in het kader van het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie en voor onze inzet in de 2e tranche maatregelen van het Deltaprogramma Zoetwater.

We werken langs drie sporen aan deze klimaatagenda:

1. uitvoering van klimaatstresstesten en risicodialogen met gemeenten;
2. uitwerking van inhoudelijke bouwstenen voor kansrijke maatregelen in ons watersysteem bij een veranderend klimaat;
3. ervaring opdoen in concrete uitvoeringspilots.

Ad.1. Klimaatstresstesten en risicodialogen met gemeenten

Gemeenten zijn in de lead voor de uitvoering van de stresstesten (cf. onze klimaatstrategie). Wij hebben daarin zelf ook een verantwoordelijkheid om de kwetsbaarheden in beeld te brengen, bijvoorbeeld ten aanzien van overstromingsrisico-informatie. Op dit moment loopt in alle gemeenten in ons gebied de voorbereiding van een stresstest of is deze al (bijna) gereed. In alle gemeenten zijn we in gesprek om de kwetsbaarheden in stedelijk en landelijk gebied conform planning eind 2019 in beeld te hebben.

De resultaten van de stresstesten publiceren we dit jaar met onze gemeenten in één gezamenlijke klimaateffectatlas. Via een directe link met 'Weet van Water' maken we per gemeente inzichtelijk hoe we als overheden werken aan een klimaatbestendige omgeving én wat inwoners en bedrijven daar zelf in kunnen doen.

De stresstesten vormen de basis voor de risicodialogen die in de tweede helft van 2019 starten. In de risicodialogen bepalen we als overheden met de omgeving waar we welke acties wenselijk achten om de extremen van klimaatverandering te beperken. Het gaat hierbij (zeker) niet alleen om fysieke ingrepen, ook om adequate calamiteitenbestrijdingsplannen van de overheidspartners en investeringen in bewustwording bij inwoners en bedrijven over de risico's en handelingsperspectieven.

Om aan deze processen een extra impuls te geven is er cofinanciering beschikbaar uit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.

Ad. 2. Inhoudelijke bouwstenen voor kansrijke maatregelen in ons watersysteem

Op basis van de inzichten en ervaringen met het Watersysteem perspectief Schipbeek - Buurserbeek en de verkenning Klimaat Robuuste Grote Beek ontwikkelen we een watersysteematlas waarin we per stroomgebied de inhoudelijke bouwstenen in beeld brengen waarmee gebieden water robuust en meer klimaatbestendig kunnen worden gemaakt. Deze inhoudelijke bouwstenen zijn nodig om in de toekomst afwegingen te maken over de omgang met extremen én (vooral) de omgang met de verandering van de gemiddelde omstandigheden.

Dit voorjaar hebben we onze inbreng geleverd op het thema grondwaterbeheer en -onttrekkingen voor de Beleidstafel Droogte. Als uitwerking van de aanbevelingen van de Beleidstafel Droogte willen we dit jaar starten met de uitwerking van een visie – samen met onze partners – op het voorraadbeheer van grondwater. In samenhang hiermee, werken we met onze partners in Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON) aan de onderbouwing voor maatregelen voor de 2e tranche van het Deltaprogramma Zoetwater.

Ad. 3. Klimaatpilots

Klimaatadaptatie gaat om verandering van houding en gedrag. Met de klimaatpilots gaan we concreet aan de slag om ervaring op te doen en te leren in de praktijk. We hebben twee stedelijke pilots (Arnhem en Zutphen) en twee pilots in landelijk gebied (Klimaat Klaor en Landgoederenzone).

De klimaatpilot Arnhem Klimaatbestendig is ontstaan vanuit een aantal actieve bewoners. De pilot kent hierdoor een vernieuwende aanpak “van onderop” en is een aansprekend voorbeeld (ook landelijk!) voor de aanpak van klimaatadaptatie.

Daarnaast zijn we in Arnhem één van de partners in de subsidieaanvraag voor een klimaatpilot in het kader van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. De aanvraag heeft betrekking op de Van Muijlwijkstraat, een sterk versteend gebied.

Voor ‘Zutphen een prettig klimaat’ hebben we onze maatregelen voor de korte termijn met het deelprogramma “Zutphen Stroomt” in beeld; die voor de middellange en lange termijn zijn in gezamenlijke studie. De Interreg aanvraag ‘Waterrobuuste steden’, waarin enkele projecten uit het programma ‘Zutphen Stroomt’ zijn opgenomen, is gehonoreerd. We gaan ervaringen uitwisselen over onze aanpak in Zutphen met de Duitse Steden Münster en Bocholt en onze Nederlandse partners waterschap Vechtstromen en de gemeente Hengelo.

De pilot Klimaat Klaor gaat dit jaar met het opgestelde uitvoeringsprogramma een afrondende fase in, waarna de activiteiten eind dit jaar integraal onderdeel uit moeten maken van de reguliere taken en rollen van de initiatief nemende overheden (WRIJ, provincie, gemeente) en in het dagelijks handelen van bewoners, organisaties en gebruikers in 't gebied.

De pilot landgoederenzone is gestart met het maken van een gezamenlijk ruimtelijk toekomstbeeld (incl. visie op een klimaatbestendig watersysteem) en inrichtingsschetsen voor de afzonderlijke landgoederen. In 2019 wordt het toekomstbeeld verder uitgewerkt, evenals een uitvoeringsgereed inrichtingsplan, uitvoeringsovereenkomst en investeringsvoorstel voor het eerste landgoed: 't Medler. Dit najaar worden de eerste maatregelen die mede bijdragen aan een klimaatbestendig systeem uitgevoerd. De pilot landgoederenzone als geheel vormt een concrete casus in het IBP-voorstel Vitaal Platteland Achterhoek, waarin de gezamenlijke overheden als één overheid samen met het gebied aan de slag gaan met de opgaven in de regio Achterhoek op het vlak van natuur, (kringloop)-landbouw, recreatie, erfgoed, water, bodem, leefbaarheid en landschap.

We laten dit jaar een evaluatie uitvoeren naar de klimaatpilots. De opgedane lessen en ervaringen in de klimaatpilots vormen de basis voor het ontwerp van het proces en de organisatie onder de te ontwikkelen klimaatagenda.

2.2 Energietransitie

Naast het aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering (adaptatie), beperken we ook de gevolgen (mitigatie). We verminderen de emissies van broeikasgassen. We verbruiken veel energie in onze waterzuiveringen en nemen onze verantwoordelijkheid. Daarom besparen we zoveel mogelijk energie en wekken we zelf duurzame energie op.

Doelstellingen Begroting 2019:

1. We wekken 20% duurzame energie op (eigen opwekking).
2. We verbruiken 15% minder energie ten opzichte van 2005.

Voortgang

De doelstelling voor het opwekken van 20% duurzame energie (eigen opwekking) en 15% minder energieverbruik ligt op koers.

Toelichting:

Windenergie: Op de locaties Zutphen en Duiven wordt de vergunningsprocedure doorlopen waarbij de doelstelling vergunningverlening in het najaar 2019 is. Deze doelstelling is haalbaar, maar ambitieus.

Zonne-energie: Op vijf locaties wordt zonne-energie ontwikkeld (het kantoor dak, de Kaumerafabriek en op drie RWZI's). De SDE+ (Stimulering Duurzame Energie) voor het kantoor dak is vervallen omdat we niet binnen de wettelijke termijn de panelen kunnen aansluiten. Dit project wordt doorgeschoven en t.z.t. wordt opnieuw SDE+ aangevraagd. Voor de overige locaties is uitvoering in 2019 haalbaar.

Biogas: De afronding van de strategie voor extra opwekking van biogas ligt op schema.

Energiebesparing: Maatregelen voor energiebesparing liggen op koers. Dit jaar wordt de Nereda® installatie in Zutphen in gebruik genomen.

Regionale energietransitie (RES): Ons waterschap pakt de samenwerking op met de drie regio's Achterhoek, Arnhem-Nijmegen en stedendriehoek waarbij we kennis en assets inbrengen. Nu landelijk ingezet wordt op vermindering van het aardgasgebruik wordt de vraag naar biogas en aquathermie groter. We faciliteren mogelijkheden voor inzetten en beschikbaar stellen van onze bronnen voor energieopwekking (bv. aquathermie)

In het nieuwe klimaatakkoord wordt ingezet op een CO₂-reductie van 49% in 2030. Bij deze CO₂-reductie worden alle broeikasgassen meegenomen. Dit heeft gevolgen voor de waterschappen doordat de focus van energieneutraliteit verbreed naar CO₂-neutraliteit en daarmee ook focus komt op emissie van broeikasgassen; o.a. op RWZI's, verbruik van "spullen" en uitvoering van projecten. Aandacht is nu gericht op het verkrijgen van inzicht.

2.3 Schoon water

Schoon water is essentieel voor de gezondheid van planten, dieren en mensen. Waterschappen spelen een cruciale rol in het schoon en gezond houden van mens en milieu. Daarom zuiveren wij het afvalwater én bewaken we de waterkwaliteit van het oppervlaktewater.

Doelstellingen Begroting 2019:

1. We optimaliseren de RWZI's Aalten, Lichtenvoorde, Ruurlo en Winterswijk;
2. We werken de organisatie van het kwaliteitsbaggeren uit;
3. We versterken de samenwerking met andere partijen op nutriëntenproblematiek (de landbouwsector en Duitsland).

Voortgang

De doelstelling van de optimalisatie van de RWZI's en kwaliteitsbaggeren worden gehaald. De doelstellingen voor samenwerken met andere partijen (landbouwsector en Duitsland) is in voorbereiding.

Toelichting:

Ad. 1. Optimalisatie RWZI's:

Momenteel wordt er gewerkt aan het plan van aanpak, waarin duidelijk wordt gemaakt op welke wijze de KRW-normen worden vertaald naar toetsingskaders voor effluent. Dat kader bepaalt in belangrijke mate de omvang van de benodigde investeringen in de Afvalwaterketen.

Specifiek voor de ketenaanpak medicijnresten is gekozen om lerend te implementeren en met andere waterschappen te kijken naar effectieve maatregelen.

Ad.2. Kwaliteitsbaggeren:

Het meetprogramma is een nadere uitwerking van de Nota Waterbodembodem van 2018. Centrale registratie en regie is nodig op het baggerwerk aan het hoofdwatersysteem, de stedelijke waterpartijen en de grote zandvangen. Ook het zgn. kwaliteitsbaggeren (schoon water) is onderdeel van dit meetprogramma. Voor dit meetprogramma is overzicht nodig (waar speelt wat), inzicht (inmeten en analyse kwantiteit en kwaliteit waterbodembodem) om te komen tot programmeren en uitvoeren van baggerwerk.

Ad.3. Samenwerking landbouwsector en Duitsland:

In 2019 werken we aan het uitvoeren van het Actieprogramma Schoon Water. Dit Actieprogramma richt zich op de belasting uit de landbouw, de RWZI's en naburig Duitsland en wordt opgenomen in het nieuwe WBP 2022-2027. Ten behoeve hiervan wordt dit jaar begonnen met de beleidsvoorbereiding.

2.4 Circulaire economie

Het afvalwater dat we zuiveren is geen afval, maar een waardevolle bron van energie en grondstoffen. Ook het schone water zelf is een (schaarse) grondstof. We werken aan de waterzuiveringen van de toekomst: energie-en grondstoffenfabrieken.

Doelstellingen Begroting 2019:

1. Beleidsnota Circulaire economie;
2. Verwaardiging/terugwinning van grondstoffen.

Voortgang

Sinds het vaststellen van de begroting hebben overheden, waaronder de waterschappen, zich gecommitteerd om 100 % circulair te zijn in 2050 en 50% in 2030.

De beleidsnota circulaire economie is ambtelijk in voorbereiding. En het verwaarden/terugwinnen van grondstoffen ligt op koers.

Toelichting

We werken aan voorbeeldprojecten om inzicht te krijgen wat circulair werken betekent in kansen en business cases. Verder ligt het in beeld brengen van de huidige grondstofstromen op koers.

De productie van de (unieke) grondstof Kaumera is in opstart. Verder worden de werkzaamheden voor het CoRe (concentrate and reuse) project bij RWZI Wehl voltooid. Het terugwinnen van de grondstof stikstof wordt op pilotschaal onderzocht.

2.5 I-Strategie

De informatiestrategie geeft richting aan de digitale transformatie van het waterschap. Informatiemanagement wordt het sturende proces in ons waterschap om de digitale transformatie tot stand te brengen.

Doelstellingen Begroting 2019:

1. Informatiemanagement

We brengen centrale regie op veranderingen in de informatievoorziening tot stand.

2. Informatievoorziening

We voldoen aan wettelijke verplichtingen die ervoor zorgen dat burgers en bedrijven in staat zijn om op een veilige, betrouwbare en eenvoudige manier digitaal zaken te doen met het waterschap:

- Websites en apps van het waterschap voldoen aan de Europese toegankelijkheidsstandaard;
- Het waterschap kan desgevraagd corresponderen met burgers en bedrijven via de berichtenbox;
- Aanpassen van waterschapssystemen om gebruik te maken van in de Wet Digitale Overheid vastgestelde standaarden voor connectiviteit, informatieveiligheid en duurzame toegankelijkheid binnen de overheid;
- Gebruik basisregistraties binnen de werkprocessen van het waterschap;
- Voorbereiden van aanpassingen in de informatievoorziening die nodig zijn om in 2021 aan te sluiten op het Digitaal Stelsel Omgevingswet;

- We innoveren in de mogelijkheden voor tijd-, plaats- en apparaatonaafhankelijk werken;
- We optimaliseren de informatiestromen;
- We innoveren met de kaart als integratiemiddel.

3. I-adapt

- We vergroten het bewustzijn rondom digitalisering, informatieveiligheid en bescherming van persoonsgegevens;
- We vergroten de digitale vaardigheden en kennis over onze informatievoorziening;
- We stimuleren en etaleren innovatie in de organisatie en bieden ruimte voor het kennismaken en experimenteren met nieuwe technologie.

Voortgang

Centrale regie op veranderingen in de informatievoorziening wordt opgepakt in de vorm van het Chief Information Office (CI-Office). Bemensing en werkwijze zijn in de basis neergezet en krijgen in de loop van het jaar verdere en definitieve invulling.

Er lopen een aantal projecten om onze informatievoorziening aan te passen, waarmee invulling gegeven wordt aan wettelijke verplichtingen rond overheidsdienstverlening. We zien op dit moment geen risico's voor het behalen van de doelstellingen.

In het kader van i-adapt zijn twee nieuwe instrumenten ontwikkeld. Het i-loket is gericht op het vergroten van de digitale vaardigheden en de kennis van medewerkers. DOKwerk is bedoeld om te experimenteren met nieuwe technologie en zo tot innovaties te komen.

2.6. Duurzaam Financieel Beleid (DFB)

Het duurzaam financieel beleid heeft als doel om de schuldenlast van het waterschap terug te brengen naar een schuldquote (hoogte schuld t.o.v. de opbrengsten) die op dit moment gemiddeld is binnen de waterschappen, namelijk 250%. Hierbij is in het bestuursakkoord aangegeven dat het de ambitie is om deze schuldquote te behalen in 2028. Hiervoor is de eerste kijkrichting om de afschrijving van de bijdrage die wij als waterschap doen voor het HWBP te verlagen van 35 jaar naar 5 jaar. Over de wijze van afschrijven is overleg geweest met de accountant om na te gaan hoe we dit kunnen toepassen zodat het de toets van de accountant doorstaat. De terugkoppeling is recentelijk ontvangen en nu wordt de doorrekeningen verder vormgegeven.

Tevens is in het bestuursakkoord aangegeven dat in 2020 een voorstel van het college richting het algemeen bestuur komt over de afschrijvingstermijn van de jaarlijkse bijdrage aan het HWBP, als onderdeel van het planmatig afbouwen van onze schuldpositie. Hiervoor liggen we op koers. Dit sluit ook aan bij de reeds eerder gecommuniceerde doelstellingen in de begroting en meerjarenraming.

3 Ontwikkelingen

Klimaat, Ruimte en Water

Vanuit het in 2018 opgestelde het Interbestuurlijk Programma (IBP) wordt het steeds belangrijker om als één overheid op te treden. Het IBP benoemt een aantal thema's waarop het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen samen willen optrekken, ook richting inwoners en bedrijven. Dit geldt o.a. voor klimaatadaptatie, energie en vitaal platteland.

Naar aanleiding van droogte in 2018 is het grondwaterbeheer op de hoge zandgronden in Oost en Zuid-Nederland ook op landelijk niveau geagendeerd als een urgente opgave. De minister van Infrastructuur en Water adviseert namens de landelijke Beleidstafel Droogte om in te zetten op structurele maatregelen gericht op voorraadbeheer van het grondwater. Dit gebeurt via de agenda van het Deltaplan Zoetwater, het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie en het Actieprogramma Klimaatadaptatie Landbouw (gepland in 2019).

Voor deze en andere landelijke afspraken is wetwijziging in voorbereiding waarmee vanuit het Deltafonds aanvullende middelen naar de gemeenten en waterschappen kunnen vloeien. Het gaat hier om een bedrag van € 300 mln. op Rijksniveau, de decentrale overheden financieren eenzelfde bedrag.

Schoon en Gezond Water

We naderen de derde en laatste planperiode 2021-2027 van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en daarmee de afgesproken uiterlijke termijn om aan de ecologische en waterkwaliteitsdoelen op basis van de KRW te voldoen. Eind 2019 moeten de betrokken partijen hun concept-maatregelen hebben opgesteld, die voor het stroomgebied van de Rijn worden gebundeld in het Stroomgebiedsbeheerplan 3. Dit wordt op landelijk niveau definitief vastgesteld.

Waterveiligheid en overstroming

Waterveiligheid vormt een belangrijke en vanzelfsprekende wettelijke opgave voor het waterschap. In de 'Alliantie voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma' (HWBP) werken waterschappen en Rijkswaterstaat samen aan de waterveiligheid van Nederland. Dat doen de partijen op basis van afspraken, vastgelegd in het Bestuursakkoord Water (2011). De belangrijkste afspraak is dat het Rijk en de waterschappen samen de verantwoordelijkheid dragen en beide 50% bijdragen aan de kosten. De Alliantie bereidt zich voor op de volgende fase in het HWBP, waarin naast het uitvoeren van nieuwe verkenningen steeds meer projecten in de plannings- en realisatiefase komen. Dit stelt nieuwe eisen aan de samenwerking, waarover nieuwe afspraken zijn gemaakt.

Internationaal samenwerken

Er is wereldwijd vraag naar de kennis en ervaring van de Nederlandse waterschappen. Die vraag betreft de combinatie van water governance en op uitvoering gericht beheer van watersystemen, waterkeringen en afvalwater. Vanuit die vraag zijn er in het verleden al samenwerkingsprojecten met partners in het buitenland opgezet en uitgevoerd. Het internationale werkveld valt sinds 2018 grotendeels onder de 'Blue Deal'. Dit is een samenwerkingsprogramma van de waterschappen en de ministeries van Infrastructuur en Waterstaat en Buitenlandse Zaken. De bedoeling is mede om door het verbinden van netwerken, de exportkansen voor de Nederlandse watersector te vergroten.

Ons waterschap neemt vanaf 2019 deel aan de Blue Deal programma's in Colombia, Mozambique en Mali. Dit vergt inzet van medewerkers van verschillende vakdisciplines, door de hele organisatie heen. Voor medewerkers is dit een kans om de eigen kennis en ervaring in het buitenland in te zetten, in geheel andere omstandigheden en culturen. Door de vraag vanuit het buitenland neemt naar verwachting ook de vraag naar ad hoc inzet in projecten met buitenlandse partners toe.

4 Rapportage per programma

Dit hoofdstuk geeft per programma inzicht in de laatste ontwikkelingen, de uitgevoerde activiteiten, de afwijkingen van de realisatie van de beleidsdoelen, de investeringen en de kosten die met de uitvoering zijn gemoeid.

De uitvoering van het beleid wordt in dit hoofdstuk weergegeven aan de hand van de beleidsdoelen, de deelprogramma's uit de Begroting 2019 en het Waterbeheerplan 2016-2021.

4.1 Programma Veiligheid

Het beheergebied van ons waterschap wordt door 144 kilometer primaire waterkeringen tegen rivierwater beschermd. Daarnaast zijn er regionale waterkeringen aangewezen met een lengte van 40 kilometer. Het waterschap beheert 49 kilometer zomerkades langs de grote rivieren.

4.1.1. Primaire keringen

We beheren, onderhouden en verbeteren de primaire waterkeringen overeenkomstig het wettelijk vereiste beschermingsniveau.

Doelstelling

Wij doen dit door verkenningen en uitvoering van versterkingsopgaven, implementatie geharmoniseerde bedrijfsprocessen en verdere voorbereiding op consequenties nieuwe normering.

Voortgang

1. Voorbereiden en uitvoeren van dijkversterkingen:
  - *Rijnkade Arnhem*: Het plan en de subsidieaanvraag voor de planuitwerkingsfase is gereed. In de tweede helft van 2019 wordt gestart met het uitwerken van het voorkeursalternatief tot een projectvoorstel.
  - *Twentekanaal Gorsse*: Het innovatieproject waarbij verticaal zanddicht geotextiel wordt ingebracht is in uitvoering. De uitvoering verloopt succesvol en wordt binnenkort afgerond. In de afgelopen periode is er landelijk veel belangstelling geweest voor deze innovatie.
  - *Grutbroek Doetinchem*: De voorbereiding is in afronding. Het plan van aanpak voor de verkenningsfase wordt gereviewd zodat daarna de subsidie kan worden aangevraagd bij het HWBP.
  - *RIDS Zutphen*: Fase 1, waarin we nauw samenwerken met gemeente Zutphen is afgerond. Voor Fase 2 wordt door de gemeente de haalbaarheid van het project binnen het RIDS-programma heroverwogen. Oorzaak is dat er een tekort ontstaan is op het programma RIDS en de beschikbare gelden onvoldoende zijn om de resterende projecten volledig uit voeren. De gemeente zal binnenkort duidelijkheid geven over het vervolg, we kunnen hier indien nodig goed op anticiperen.
  - *Normtraject dijkkring 48-1*: Voor de trajectaanpak 48-1 (Duitse grens – Westervoort) wordt de strategie (met samenhang met de grensoverschrijdende problematiek van de hele dijkkring) in 2019 bestuurlijk voorgelegd.

2. Het onderzoek naar de grensoverschrijdende overstromingsrisico's in dijkringen 42 en 48 wordt in juni van dit jaar opgeleverd. In de samenwerking van de Duits-Nederlandse Arbeidsgruppe werken we mee aan de voorbereiding van de Duits-Nederlandse Hoogwaterconferentie op 5 juli as.
3. Voor de beoordeling van de dijkringen 49-2 en 50-1 wordt het grond- en geofysisch onderzoek in het eerste kwartaal van 2019 opgeleverd. De voorbereiding van de beoordeling van dijkringen 48-2 en 48-3 zijn gestart. Dit project loopt volgens planning.
4. De implementatie van de Zorgplicht loopt volgens planning. Het doel is om eind 2019 de inrichting van de Zorgplicht op orde te hebben. Bij de uitvoering van de Zorgplicht zijn tijdig uitvoeren van inspectie en herstel nog aandachtspunten. De geactualiseerde keur is in concept gereed en wordt naar verwachting in 2019 vastgesteld.
5. De impact van de nieuwe normering op het keurkwartet is in beeld gebracht. Het daaruit volgend advies wordt in 2019 aan het bestuur voorgelegd. Bij positief besluit volgt gebiedsbrede implementatie.

4.1.2. Regionale keringen

We beheren, onderhouden en verbeteren de regionale waterkeringen overeenkomstig het wettelijk vereiste beschermingsniveau.

Doelstelling

- Instandhouden van de regionale keringen en verkennen van de versterking van de kering die Tuindorp beschermt.
- Uitvoeren uitvoeringsprogramma regionale waterkeringen.
- Start verkenning invulling zorgplicht regionale waterkeringen.

Voortgang

1. De voorbereiding op de tweede toetsingsronde voor de regionale waterkeringen is nog niet gestart, hiervoor is ook nog tijd.
2. Voor de verbetering van de kade rond Tuindorp zijn de voorbereidingen gestart met het samenstellen van een projectteam. De voorverkenning start later dit jaar.
3. De landelijke verkenning loopt. De uitkomsten zullen richtinggevend zijn voor de invulling van de zorgplicht voor regionale waterkeringen door waterschappen en in de dialoog met provincies hierover.

4.1.3. Ruimtelijke inrichting

Ruimtelijke aanpassingen kunnen bijdragen aan het voorkomen van een overstroming of wateroverlast en het beperken van eventuele gevolgen. Inwoners, bedrijven, instanties en organisaties kunnen daarnaast ook vanuit hun eigen situatie een bijdrage leveren aan waterveiligheid.

Doelstelling

Het actualiseren van de voorkeursstrategie rivieren.

Voortgang

Dit proces is vertraagd omdat het ministerie een bredere uitwerking wil, waarin ook scheepvaart en natuur meegenomen worden. In 2019 wordt besluitvorming voorzien over de maatregelen.

4.1.4 Ontwikkelingen binnen het programma Veiligheid

Zorgplicht

Als lerende organisatie zijn op zoek naar continue verbeteringen en willen we tijdig inspelen op ontwikkelingen die ons werk raken. De ontwikkeling van assetmanagement is een van de kansen om het beheer en onderhoud aan onze objecten/infrastructuur nog beter uit te voeren. Om hier een onderbouwde keuze in te maken vormen we in 2019 een beeld van de meerwaarde van assetmanagement voor onze organisatie.

Stabiliteit van het HWBP-dijkversterkingsprogramma

De vraag hoe wij binnen de alliantie tot een meer stabiel programma kunnen komen heeft in het afgelopen periode centraal op de agenda gestaan. De bijeenkomst met de waterschappen, Rijkspartners en aanverwante organisaties heeft bijgedragen aan transparantie en gezamenlijk eigenaarschap voor de programmering. Als beheerders hebben wij belang bij een beheersbare opgave en realisatie. Dat heeft ertoe geleid dat wij met de waterschappen Drents Overijsselse Delta (WDOD), Vallei en Veluwe, Rivierenland, Zuiderzeeland en Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden in oost en midden Nederland ons het komende jaar oriënteren op de vraag of en zo ja, hoe regionale samenwerking hieraan kan bijdragen.

4.1.5. Crisisbeheersing

Voor een goede crisisbeheersing van een hoogwatersituatie is een fitte crisisorganisatie nodig, die tijdens de crisis in goede verbinding staat met alle andere betrokken partijen. Samen met andere waterschappen en betrokken partijen streven we uniformiteit na in planvorming, opleiden en oefenen.

Doelstelling

- Voldoende voorbereiden, opleiden en oefenen;
- Opstellen handelingsperspectief (aanvalsplannen) om bij (dreigend) hoogwater klaar te staan.

Voortgang:

1. In het laatste triaal van 2019 wordt een oefening georganiseerd samen met de waterschappen binnen het Platform Crisisbeheersing Waterschappen Midden-Nederland. Tijdens deze oefening wordt ook het Waterschap beleidsteam beoefend. Daarnaast worden voorbereidingen getroffen voor een wateroverlast oefening met onder meer de Bezirksregierung Münster en Kreis Borken.

2. Samen met de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland- Midden, is een sessie georganiseerd voor informatiemangers van de veiligheidsregio en informatiecoördinatoren (en liaisons) van de waterschappen. Hierin in onder meer besproken wat over en weer de informatiebehoefte is en hoe dit met Landelijk Crisis Management Systeem (LCMS) gedeeld kan worden. Ook op het gebied van GEO-informatie (binnen LCMS of aanvullend op het LCMS) is een workshop georganiseerd.
3. Lokale aanvalsplannen zijn opgesteld voor de top vijf risicolocaties. Uit te breiden met nog drie. We gaan nadere uitwerking geven aan het samenstellen van het Actuele Veiligheidsbeeld zodat in calamiteitensituatie Hoogwater een helder beeld gegeven kan worden.
4. We werken aan een nieuw overstromingsmodel waarbij Dhydro de basis is. Dit model is gericht op het gehele beheersgebied en gericht op overstromingen vanuit zowel het hoofdwatersysteem als het regionaal watersysteem. Vanuit prioriteitstelling t.a.v overstromingsrisico's richten we ons in eerste instantie op dijkkring 48. Volgens planning is dit model halverwege in 2019 gereed. In een volgende stap moet het model gemaakt worden voor de overige gebieden in het waterschap én dienen bovendien de overstromingsscenario's te worden gemaakt. Deze stap behoort niet tot de scope (budget) van het huidige project.

4.1.6. Investerings programma Veiligheid

De uitvoering ziet er samengevat als volgt uit:

bedragen in € 1.000

Investeringsvolume programma Veiligheid	Begroting 2019	Prognose 2019
1. Zorgplicht en instandhouding	840	905
2. Toetsing en dijkverbetering	3.183	4.420
3. Deelname in HWBP	5.200	5.200
4. Bedrijfsvoering	292	269
Saldo programma bruto	9.515	10.794
Co-financiering	-2.294	-3.070
Investeringsvolume netto	7.221	7.724

De geprognosticeerde afwijking over 2019 van € 0,503 mln. is het gevolg van diverse verschuivingen over de verschillende thema's. Zo worden Grutbroek en Rijnkade duurder. Bij beide projecten worden nu ook de programmakosten in rekening gebracht. Dit leidt tot een bruto-kostenstijging van ruim € 0,700 mln. (programmakosten 2019 en volgende jaren). De netto kosten stijgen veel minder hard omdat ook deze kosten voor 90% gesubsidieerd worden door het HWBP. Ook is in de meerjarenraming nu de trajectaanpak en de voorverkenning van dijkkring 48-1 opgenomen. De kosten voor deze trajectaanpak zijn niet subsidiabel.

4.1.7. Mutaties kredieten programma Veiligheid

Voortschrijdend inzicht toont aan dat op basis van de gehouden projectpeiling voor twee projecten binnen het programma Veiligheid (per saldo) het bruto-krediet dient te worden verhoogd met € 0,075 mln.

Overzicht mutaties kredieten naar aanleiding van projectpeiling 2019-1						
Project-nr.	Project	Bruto-krediet	verhoging/ verlaging bruto-krediet (+/-)	verhoging/ verlaging inkomsten krediet (+/-)	verhoging/ verlaging netto-krediet (+/-)	Bijgesteld bruto- krediet
Veiligheid						
80334	Onderhoudsplan hoogwaterkerende kunstwerken, kredietverhoging	650.000	30.000	0	30.000	680.000
80988	Rivier in de stad Zutphen RIDS (fase 1)	560.000	45.000	0	45.000	605.000
	totaal	1.210.000	75.000	0	75.000	1.285.000

Hieronder treft u de toelichtingen aan op de voorgestelde kredietmutaties **Veiligheid**.

Nr.	Project	Reden
80334	Onderhoudsplan hoogwaterkerende kunstwerken	De projectuitgaven voor fase 1 vallen tot heden binnen aanwezig krediet. Ten behoeve van fase 2 (resterende normtrajecten) zijn de voorbereidende werkzaamheden gestart. De benodigde voorbereidingskosten tot aan juli bedragen ongeveer € 30.000.
80988	Rivier in de stad Zutphen RIDS (fase 1)	Fase 1 is bijna afgerond. Bij de coupure IJsselpaviljoen moet de kering nog worden afgemaakt over een lengte van max 10 m. Gemeente Zutphen heroverweegt in hoeverre fase 2 in volle omvang doorgang moet vinden. Hierover worden nieuwe bestuurlijk afspraken tussen gemeente en waterschap gemaakt.

4.2 Programma Watersystemen

Het programma Watersystemen is gericht op instandhouding van het bestaande watersysteem en de uitvoering van de diverse beleidsopgaven.

Hiermee worden twee maatschappelijke doelen gediend. Ten eerste bieden we een veilig en robuust watersysteem dat de risico's voor het gebied ten aanzien van wateroverlast en extreme droogte zoveel mogelijk beperkt - nu en in de toekomst (klimaatadaptatie). Ten tweede maken we een verbeteringsslag in o.a. waterkwaliteit en ecologie (KRW), peilbeheer (GGOR) en de realisatie van natte ecologische verbindingzones. Daarnaast wordt er (mede) invulling gegeven aan recreatieve beleving (zowel stedelijk als landelijk) en cultuurhistorie.

Het waterbeheerplan geeft voor de thema's Voldoende en Schoon uitwerking aan ons beleid voor:

- Voldoende water: normale, te droge en te natte omstandigheden; kades.
- Schoon water : ecologische en chemische kwaliteit; kwaliteit voor specifieke wateren.

Het bestuursakkoord legt hierbij accenten op de praktische doorwerking van de ontwikkelende kennis en inzichten over het opvangen van klimaateffecten en over de waterkwaliteit. Deze kennis en inzichten verwerven we onder meer via pilotprojecten, die we zowel in het landelijk gebied (i.s.m. landbouw) als in stedelijk gebied (i.s.m. gemeenten) uitvoeren.

Doelstellingen

- a. Voortzetten watersystemen Klimaat & Schoon Water.
- b. Actualiseren van de hoofdthema's Peilbeheer, Natuurwaarden, Arbo en Bedrijfsvoering.
- c. Uitwerken van 40 aandachtspunten (37 vanuit Toetsing Normering en 3 vanuit Kaders voor Kades)
- d. Uitwerken meetprogramma baggeren.
- e. Uitvoeren van projecten t.b.v. verbetering waterkwantiteit (GGOR, ZON) en waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water).
- f. Uitvoeren wateropgaven in stedelijk gebied.

4.2.1. Voortgang

Ad.a. Watersysteem Schoon

In 2019 werken we aan het uitvoeren van het Actieprogramma Schoon Water. Dit actieprogramma richt zich op de belasting uit de landbouw, de RWZI's en naburig Duitsland en wordt opgenomen in het nieuwe WBP 2022-2027. Een belangrijk onderdeel van het werken aan schoon water is het behalen van de KRW-doelen. Voor de waterlichamen heeft het waterschap een resultaatsverplichting om de maatregelen uit te voeren die nodig zijn om in 2027 de vastgestelde waterkwaliteitsdoelen te behalen voor zover deze tot de invloedssfeer van het waterschap behoren. Actualisatie van de KRW-doelen en -maatregelen voor de planperiode 2022-2027 is hiervan onderdeel.

Kaderrichtlijn Water

Het voorstel voor concept-maatregelpakketten voor het SGBP3 van ons Waterschap is in afronding en laat benodigde aanpassingen voor eigen beheer en inrichting door het Waterschap zien (onder andere aanpassen van de RWZI's en waterkwaliteits-baggeren), plus de noodzaak voor actie door andere partijen. Het waterschap draagt er naast eigen maatregelen middels samenwerking en beïnvloeding aan bij dat andere partijen hun verantwoordelijkheid nemen. De afstemming met andere partijen over maatregelen door het waterschap en door andere partijen wordt geconcretiseerd op basis van het voorstel voor concept-maatregelpakketten.

Hoofdlijn is dat er voor de komende planperiode een verschuiving van investeringen in herinrichting naar aanpassing van RWZI's plaatsvindt. De sporen waaraan gewerkt wordt ten behoeve van de KRW en overkoepelend schoon en gezond water zijn:

- bepaling gewenste effluentkwaliteit RWZI's;
- baggeren van voedselrijke waterbodems en aanpassing maaibeheer;
- gezamenlijk meten van emissieroutes en bepalen van handelingsperspectief met de agrarische sector;
- grensoverschrijdende kennis- en ambitie uitwisseling naar uitvoering;
- herinrichting.

Naast de hier beschreven sporen gericht op eigen maatregelen van het waterschap en samenwerking met anderen, is beïnvloeding van bovenregionaal beleid nodig.

Ad.b. Actualiseren van de hoofdthema's Peilbeheer, Natuurwaarden, Arbo en Bedrijfsvoering

Begin 2019 is de actualisatie van het maaionderhoud voor het watersysteem vastgesteld en dit wordt momenteel geïmplementeerd. Uit de toetsing van het watersysteem op wateroverlast bleek dat een aantal watergangen intensiever dan wel extensiever gemaaid kunnen worden. Deze inzichten zijn, naast de praktijkkennis uit het veld, meegenomen in de planning en uitvoering van het maaionderhoud.

Het nieuwe maaibeleid voldoet aan de landelijke gedragscode op basis van de wet Natuurbescherming en voldoet ook aan de Green Deal Infratuur. Bij de actualisatie van het maaionderhoud is dan ook nadrukkelijker rekening gehouden met de wens om de biodiversiteit te vergroten.

Verder is er een handboek opgesteld waarin thema's benoemd worden welke van invloed zijn op het onderhoudsbeleid. Deze laatste thema's zijn veelal in het verleden al vastgesteld door het bestuur en worden opgenomen in het handboek. Dit handboek is in de vorm van een modulair systeem opgesteld zodat er nieuwe inzichten of bestuurlijke besluiten in opgenomen kunnen worden.

Ad.c. Uitwerken van 40 aandachtspunten (37 vanuit Toetsing Normering en 3 vanuit Kaders voor Kades)

Toetsing normering

Middels een (partiële) herziening van het waterbeheerplan zijn de uitkomsten van het toetsingsonderzoek naar risico's op regionale wateroverlast begin 2018 vastgesteld. Uit de toetsing blijkt dat het grootste deel van ons beheergebied voldoet aan de normen voor wateroverlast. Ongeveer 1.400 ha (0,7% van ons gebied) voldoet niet aan de norm.

Er zijn 76 aandachtspunten naar voren gekomen waar niet aan de norm wordt voldaan. Hiervan zijn 35 knelpunten door middel van intensivering van het onderhoud (zie ook

Beleidsstrategie Onderhoud) opgelost. Voor de overige knelpunten wordt nader uitgewerkt welke maatregelen noodzakelijk zijn en wat de kosten hiervan zijn. Op basis van deze inzichten zijn projecten geprogrammeerd, zoals in Lochem.

Kaders voor kades

Naast de primaire en regionale waterkeringen heeft het waterschap ruim 300 km overige waterkeringen (kades) in beheer. De functie van de overige waterkeringen is om wateroverlast te voorkomen vanuit het regionale watersysteem. De toestand van de overige waterkeringen is niet overal optimaal en er zijn geen vastgestelde ontwerpcriteria die wij hanteren bij herinrichtingsprojecten. In 2018 is de 'Analyse en aanpak overige waterkeringen' vastgesteld als toetsingskader. In 2019 wordt op basis van de AHN 3 (Algemene Hoogte Kaart Nederland) een beschouwing gedaan conform vastgestelde methodiek. Eind 2019 volgt een uitvoeringsplan met vervolgstappen.

Ad.d. Uitwerken meetprogramma baggeren

Het meetprogramma is een nadere uitwerking van de Nota Waterbodembodem van 2018. Centrale registratie en regie is nodig op het baggerwerk aan het hoofdwatersysteem, de stedelijke waterpartijen en de zandvangen. Ook het zgn. kwaliteitsbaggeren (schoon water) is onderdeel van dit meetprogramma. Voor dit meetprogramma is overzicht nodig (waar speelt wat), inzicht (inmeten en analyse kwantiteit en kwaliteit waterbodembodem) om te komen tot programmeren en uitvoeren van baggerwerk. Over 10 jaar willen we 1.250 km watergang hebben gescreend voor programmering.

4.2.2. Uitvoering

Samenwerkingsovereenkomst Gelderland 2015-2021 (SOK)

Binnen de samenwerkingsovereenkomst met de provincie Gelderland zijn de projectinitiatieven en -verkenningen in een vergevorderd stadium. Een aantal projecten is al in uitvoering. De provinciale bijdrage is uitgewerkt in een algemene beschikking voor planvoorbereiding. Voor de projectuitvoering worden aanvullende financieringsbronnen, zoals POP3- of ZON-middelen benut. Een zevental POP3-projecten zijn al beschikt, namelijk Baakse Beek Centrum Vorden, Baakse Beek Batsdijk Kunnerij, Hallerlaak, Osink-Bemersbeek, Optimalisatie watersysteem Lichtenvoorde, HEN-beken Winterswijk Oost en vispassage stuw Doesburg. Verder is een opdracht (beschikking met 100% vergoeding) ontvangen voor de aanvullende natuurmaatregelen in de projecten Batsdijk-Kunnerij, Hallerlaak en Osink-Bemersbeek, waarin we naast EVZ en/of klimaatmaatregelen tegelijkertijd natuurmaatregelen uitvoeren. In 2019 wordt de SOK-beschikking uitgebreid met de al bekende nieuwe initiatieven (conform addendum) en wordt er een tweede opdracht voor natuurmaatregelen uitgewerkt.

Programma Aanpak Stikstof (PAS)-projecten

Als uitwerking van de PAS-fiche in de SOK zijn per Natura 2000 gebiedsovereenkomsten aangegaan om te komen tot een uitvoeringsgereed integraal uitvoeringsplan op 1 juli 2019. Het waterschap is trekker van dit plan voor Stelkampsveld en Bekendelle. Het gebieds-proces is intensief en vraagt veel meer inspanning en onderzoek dan is voorzien. Op perceelniveau worden de watermaatregelen in beeld gebracht met een advies voor mitigerende maatregelen en een taxatierapport. De plannen zijn uitgewerkt tot het definitief ontwerp. In het eerste halfjaar van dit jaar worden de procedures (o.a. projectplan waterwet) doorlopen. De verwachting is dat er binnenkort obstakelvrije uitvoeringsplannen liggen die aanbesteed kunnen worden.

Blauwe knooppunten, 2^e tranche (Rijkswaterstaat)

Het Waterakkoord Blauwe Knooppunten regelt voor de 2^e tranche het vispasseerbaar maken van stuw Doesburg in de Oude IJssel, van gemaal Kandia in de Oude Rijn en van de stuw in de monding van de Ruitersbeek (Dierense Hank). In 2016 heeft Rijkswaterstaat hiervoor de financieringstoezegging afgegeven. De projecten worden gefaseerd uitgewerkt. Stuw Doesburg wordt in september as. afgerond. Voor Kandia is het investeringsvoorstel in procedure en wordt de aanbesteding en de start procedures voorbereid. De stuw in de monding van de Ruitersbeek (Dierense Hank) staat nog in de wacht i.v.m. een mogelijke ruimtelijke ontwikkeling in de uiterwaard.

Overige subsidies

Er beschikkingen afgegeven voor:

Beschikking	Subsidieplafond	Uitvoeringsperiode
Drietal beekherstelprojecten + natschade Rijnstrangen	€ 3,199 mln.	t/m 31-12-2019
Vispassage stuw Nieuwe Sluis (Schipbeek)	€ 0,150 mln.	t/m 31-12-2019
Buuserbeek, landgoed Lankheet	€ 0,443 mln.	t/m 31-12-2020

4.2.3. Vaarwegbeheer Oude IJssel

In ons beheergebied is de Oude IJssel de enige vaarweg waarvoor de uitvoerende beheertaak met betrekking de beroepsvaart door de provincie Gelderland is gedelegeerd aan het waterschap. De provincie draagt alle beheerkosten die betrekking hebben op de beroepsvaart. De kosten voor de recreatievaart op de Oude IJssel dragen wij als waterschap zelf.

Verbetering bediening en besturing objecten Oude IJssel

Een kredietaanvraag voor de eerste vier jaar van deze verbetering is in voorbereiding. Dit betreft een herinrichting van de bedienplek in Doesburg en de vernieuwing van de technische infrastructuur, zoals lijnverbindingen en videocamera's,

Sinds 1 januari werken we met gewijzigde bedieningstijden voor de bruggen van Doetinchem in de Oude IJssel. Dit werkt tot op heden goed.

4.2.4. Nevenfuncties van het watersysteem

Cultuurhistorie en recreatief medegebruik

Onze doelstelling is, volgens de beleidslijn die hiervoor is vastgesteld, om kansen te bieden voor recreatief medegebruik en om cultuurhistorische waarden te beschermen en te verstevigen die een directe relatie hebben met oppervlaktewater en dijken.

In de aanpassingen van de watersystemen voor klimaat en schoon water, zoals in Zutphen en Arnhem, worden kansen voor versterking van cultuurhistorie en recreatief medegebruik meegenomen.

4.2.5. Samenwerking internationale waterpartners

Doelstelling (middel)lange termijn

Stimuleren van de ontwikkeling van het waterbeheer in opkomende economieën en ontwikkelingslanden waarbij samenwerking met lokale partners en leren van elkaar voorop staat.

Voortgang

Deelprogramma waterbeheerplan: Samenwerking internationale waterpartners

Deeltraject: Uitvoeren samenwerkingsprojecten:

- Nadat in 2018 de Blue Deal is gesloten tussen de ministeries van Infrastructuur en Waterstaat, Buitenlandse Zaken en de Unie van Waterschappen (namens alle waterschappen), zijn de waterschappen voortvarend aan de slag gegaan om binnen de nieuwe kaders meerjarige internationale samenwerkingen op te zetten. Begin 2019 is de eerste groep van buitenlandprojecten door de landelijke Blue Deal stuurgroep goedgekeurd.
- 'InspirAgua' is de naam van het Blue Deal programma in Colombia. Dit is in maart voortvarend van start gegaan met de ondertekening van samenwerkingsovereenkomsten met de vijf lokale partners. In mei legden 16 waterschappers vanuit zeven waterschappen een werkbezoek af voor InspirAgua. Ons waterschap voert het programmamanagement aan Nederlandse zijde uit; waterschap De Dommel is penvoerder. De vorderingen zijn in verschillende media in het waternetwerk opgepakt, wat een positieve uitstraling voor Blue Deal genereert. Het programma ligt goed op koers, binnen de voor dit jaar begrote uren en kosten.
- Ook met de partners in Mozambique is een meerjarig Blue Deal programma opgesteld, waarvan Wetterskip Fryslân de trekker is. Door de ramp die de orkanen Idai en Kenneth in Mozambique hebben veroorzaakt vindt er momenteel een heroverweging plaats van de opzet en uitvoering van het programma, zeker voor het eerste jaar.
- Vanuit de Blue Deal hebben wij de kans benut om onze ad hoc inzet in Mali structureel te maken, waardoor wij ons blijven inzetten voor de verbetering van de afvalwaterzuiveringsinstallaties in de hoofdstad Bamako.

4.2.6. Investerings programma Watersystemen

De uitvoering ziet er samengevat als volgt uit:

bedragen in € 1.000

Investeringsvolumeprogramma Watersystemen	Begroting 2019	Prognose 2019
1. Systeem op orde	3.200	3.200
2. Systeem Klimaatrobust	4.009	4.089
3. Systeem Schoon	4.700	4.700
4. Stedelijk Water	850	850
5. Bedrijfsvoering	1.491	1.411
Saldo programma bruto	14.250	14.250
Co-financiering	-6.450	-6.450
Investeringsvolumenetto	7.800	7.800

De verwachte realisatie voor 2019 is conform de initiële begroting.

4.2.7. Mutaties kredieten programma Watersystemen

Op basis van de gehouden projectpeiling voor vijf projecten binnen het programma Watersystemen het bruto-krediet kan worden verlaagd met € 1,695 mln. en voor twee projecten het bruto-krediet dient te worden verhoogd met € 0,236 mln. Per saldo een verlaging van € 1,459 mln.

Overzicht mutaties kredieten naar aanleiding van projectpeiling 2019-1						
Project-nr.	Project	Bruto-krediet	verhoging/ verlaging bruto-krediet (+/-)	verhoging/ verlaging inkomsten krediet (+/-)	verhoging/ verlaging netto-krediet (+/-)	Bijgesteld bruto- krediet
Watersysteem						
80418	Uitvoeringsplan Hallerlaak	700.000	-110.000	-50.000	-60.000	590.000
80514	Baakse Beek Batsdijk-Kunnerij	1.650.000	-410.000	-350.000	-60.000	1.240.000
80698	Optimalisatie watersysteem Lichtenvoorde	4.856.000	-275.000	725.000	-1.000.000	4.581.000
80782	Baakse Beek Centrum Vorden	1.510.000	-150.000	-400.000	250.000	1.360.000
80798	Aanleg vispassage stuw Nieuwe Sluis	1.180.000	220.000	0	220.000	1.400.000
81093	Baggeren tijdens droogte	100.000	16.000	0	16.000	116.000
80948	Baggeren stedelijk water Doetinchem	2.015.000	-750.000	-600.000	-150.000	1.265.000
	totaal	12.011.000	-1.459.000	-675.000	-784.000	10.552.000

Hieronder treft u de toelichtingen aan op de voorgestelde kredietmutaties **Watersystemen**.

Nr.	Project	Reden
80418	Uitvoeringsplan Hallerlaak	Aanbestedingsvoordeel en slim "werk met werk" maken
80514	Baakse Beek Batsdijk-Kunnerij	Per saldo gunstig resultaat a.g.v. slim "werk met werk", aanbestedingsvoordeel en minder subsidies
80698	Optimalisatie watersysteem Lichtenvoorde	Effectief gebruik maken van POP- en ZON-subsidies en heldere uitvoeringsovereenkomst met gemeente
80782	Baakse Beek Centrum Vorden	Iets lagere uitgaven maar minder subsidies dan ingecalculeerd
80798	Aanleg vispassage stuw Nieuwe Sluis	Het aangevraagde krediet was gebaseerd op het voorontwerp dat inmiddels is uitgewerkt naar een definitief ontwerp. Daarbij is gebleken dat de (onderwater)betonrenovatie meer herstel vraagt. Dit leidt tot hogere kosten van aandrijving en automatisering van de stuwklep.
81093	Baggeren tijdens droogte	Door de zeer droge nazomer in 2018 is het gebaggerde traject langer geworden.
80948	Baggeren stedelijk gebied Doetinchem	Aanbestedingsvoordeel en groot deel risicoreservering niet nodig.

4.3 Programma Afvalwaterketen

De afvalwaterketen is de laatste jaren sterk in beweging. Het accent ligt, naast het zorgen voor een goed zuiveringsproces voor schoon water, steeds meer op het winnen van energie en grondstoffen.

Daarnaast wordt in de hele afvalwaterketen samengewerkt aan het in de hand houden van lasten en de verduurzaming en oplossen van knelpunten. Het waterschap is voor zowel het bedrijfsleven als de medeoverheden een gedegen gesprekspartner als het gaat om de verdere ontwikkeling van de waterketen.

Het waterbeheerplan stelt voor de periode 2016-2021 de volgende doelen:

- Een effectieve en efficiënte behandeling van afvalwater voor een bijdrage aan goede volksgezondheid en een schoon watersysteem.
- Een effectieve en efficiënte (afval)waterketen door partnerschappen met gemeenten en andere partijen.
- Het leveren van een bijdrage aan een meer circulaire economie door te werken aan het terugwinnen van energie en grondstoffen uit afvalwater samen met bedrijven en andere partners.

Huishoudens en bedrijven in het beheergebied van Waterschap Rijn en IJssel voeren hun afvalwater aan via gemeentelijke rioolstelsels (inzameling) op de 127 rioolgemalen en 13 rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's). Voor het transport van het afvalwater heeft het waterschap ca. 435 km transportleiding in beheer. Het zuiveren van afvalwater produceert zuiverings-slib; op vier RWZI's wordt dit slib ontwaterend en vergist.

4.3.1. Zuiveren afvalwater voor schoon en gezond watersysteem

Doelstelling

Het zuiveren van afvalwater draagt bij aan een goede volksgezondheid en een betere kwaliteit van het oppervlaktewater. Er is op dit punt al veel bereikt, maar er liggen nog opgaven en nieuwe uitdagingen om de waterkwaliteit verder verbeteren.

Voortgang

De doelstellingen voor het zuiveren van afvalwater worden gehaald. Voor de verdere verbetering van de waterkwaliteit is de planontwikkeling op koers.

Toelichting:

1. *Dagelijks bedrijven van de zuiveringen (inclusief rioolgemalen en persleidingen).*
Dit voorjaar is het zuiveringsbeheer opnieuw ge-audit in verband met de gewenste ISO-certificering. De audit is goed verlopen. De definitieve uitslag wordt binnenkort verwacht.
2. *Renovatie en vervanging*
Vervangingsinvesteringen hebben tot doel om de zuiveringstechnische werken in goede conditie te houden en daarmee de gewenste operationele doelstellingen op korte en lange termijn te kunnen behalen.

Majeure projecten zijn:

- Verleggen van persleidingen langs A12 in verband met doortrekking van A15 (Via15). Dit project is in uitvoeringsfase en wordt voor een belangrijkdeel gefinancierd door Rijkswaterstaat;
- Renovatie van 10 gemalen in de zuiveringskringen Nieuwgraaf en Wehl;
- Vervangen van procesautomatisering op RWZI's en rioolgemalen;
- Renovaties van elektrische installaties en andere elementen (in combinatie met het vervangen van procesautomatisering op RWZI's en rioolgemalen);
- Vervanging persleidingen.

3. *Voldoen aan lozingseisen*

De RWZI's voldoen voor 99,9% aan de lozingseisen; er is één incident geweest op RWZI Olburgen, waardoor een eenmalige overschrijding heeft plaatsgevonden. In het Supplement bij deze Bestuursrapportage is ingegaan op het voldoen aan de lozingseisen.

4. *Impact 'Schoon water' op de Afvalwaterketen*

Op korte termijn wordt duidelijk op welke wijze de KRW-normen worden vertaald naar toetsingskaders voor effluent. Dat bepaalt in belangrijke mate de omvang van de benodigde investeringen. Onderdeel van de aanpak is 'lerend implementeren'. Het onderzoek naar verwijdering van microverontreiniging loopt op schema en wordt dit voorjaar afgerond.

5. *Toekomstvisie Waterketen 2050*

Voor een gedragen beeld van de Waterketen van de toekomst, specifiek voor het gebied van ons waterschap, wordt een toekomstvisie Waterketen 2050 opgesteld.

6. *Indirecte lozingen*

Samen met de omgevingsdiensten loopt momenteel het onderzoek naar de lozingen op RWZI Winterswijk. Het gesprek met Achterhoekse gemeenten (Achterhoek Plus) en de omgevingsdienst loopt, waarbij het accent ligt op sensing, de rolverdeling en verantwoordelijkheden van een ieder.

7. *Aandacht voor heffingen/discrepantie*

Het taakveld heffingen wordt verder geprofessionaliseerd, ten behoeve van het opsporen van lozingen die onvoldoende of niet worden aangeslagen voor belastingheffing. Onderdeel hiervan is onderzoek naar discrepantie waarvan het doel ook is om de heffingen rechtmatig te kunnen opleggen ('de vervuiler betaalt').

8. *Slibstrategie*

Het nieuwe slibcontract voor eindverwerking dat per 2019 is ingegaan loopt goed. Samen met de afnemer van slib werken we naar verbeteringen voor beide partijen op gebied van bedrijfsvoering, kosten en duurzaamheid. Onderzoek loopt naar diverse varianten voor slibreductie. De pilot Themista® Ephyra® is hier onderdeel van. In het regeerakkoord van het kabinet is opgenomen dat de vrijstelling van afvalstoffenheffing voor zuiverings-slib komt te vervallen.

9. *Informatiemanagement van de Afvalwaterketen*

De door het algemeen bestuur vastgestelde i-strategie wordt uitgewerkt voor de Afvalwaterketen wat leidt tot een langere termijn aanpak. Projecten die op korte termijn lopen zijn het verbeteren van de informatievoorziening en verdergaande digitalisering.

4.3.2. Samenwerking voor kostenbesparing

De afvalwaterbehandeling is nauw verweven met het rioolbeheer van gemeenten. We werken daarom samen met gemeenten aan een effectieve en efficiënte afvalwaterketen. Ook willen we de kwetsbaarheid van het systeem verminderen en de kwaliteit verbeteren. Daarnaast kijken we samen met bedrijven en kennisinstellingen naar mogelijkheden om de zuivering van afvalwater goedkoper en duurzamer te maken

Doelstelling

Een effectieve en efficiënte (afval)waterketen door partnerschappen met gemeenten en andere partijen.

Voortgang

De doelstellingen voor een effectieve en efficiënte (afval)waterketen worden gehaald.

Toelichting

De afgelopen periode is vanuit het Bestuursakkoord Water (BAW) gewerkt aan de ambitie om de doelmatigheid in de afvalwaterketen te vergroten. In de praktijk blijkt dat de doelmatigheid van de afvalwaterketen sterk wordt beïnvloed door o.a. weersextremen en demografische ontwikkelingen. Om op deze ontwikkelingen te kunnen anticiperen, stellen we samen met gemeenten afvalwaterplannen op. In de samenwerking met gemeenten zien we een verbreding en integrale aanpak van onderwerpen. Deze worden vanuit de verschillende programma's gevoed. In de benadering van de partners werken we steeds meer in de geest van de Omgevingswet.

4.3.3. Energieneutraal en circulaire economie

Het bestaande systeem van grondstoffen winnen, produceren, consumeren en 'afdanken' - de lineaire economie - is eindig en niet duurzaam. Het waterschap wil bijdragen aan een circulaire economie, waarin materialen en producten als grondstoffen in de kringloop blijven. De rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) kunnen een rol spelen in de overgang naar een circulaire economie.

Doelstellingen

Het leveren van een bijdrage aan een circulaire economie door samen met bedrijven en andere partners te werken aan het terugwinnen van energie en grondstoffen uit afvalwater.

Voortgang

De doelstellingen voor grondstoffenwinning wordt gehaald en de opgave voor energieneutraliteit heeft goede voortgang.

Toelichting

- Energie (*Zie hiervoor hoofdstuk 2.2 Energietransitie*)
- Grondstoffen en circulaire economie: In 2019 wordt de extractie van Kaamera in Zutphen een feit. Ook loopt het onderzoek om duurzamer om te gaan met afvalwater uit Doetinchemse industrie. We nemen actief deel aan netwerken en innovaties in binnen- en buitenland. Met partners in de regio ontstaan kansen om nieuwe cycli te maken. In het kader hiervan loopt een pilot met CoRe op de RWZI Wehl.

4.3.4 Investerings programma Afvalwaterketen

De uitvoering ziet er samengevat als volgt uit:

bedragen in € 1.000

Investeringsvolume programma Afvalwaterketen	Begroting 2019	Prognose 2019
1. Renovatie en vervanging	12.571	12.409
2. Slibstrategie	0	130
3. Energie	1.302	582
4. Grondstoffen	1.541	3.364
5. Schoon water		
6. Bedrijfsvoering	1.714	1.591
Saldo programma bruto	17.128	18.076
Co-financiering	-3.526	-4.439
Investeringsvolume netto	13.602	13.637

Het programma Afvalwaterketen heeft in 2019 een prognose van het investeringsvolume van netto € 13,6 mln. De prognose is, dat ultimo 2019 € 13,6 mln. conform de begroting is geïnvesteerd.

4.3.5. Mutaties kredieten programma Afvalwaterketen

Voortschrijdend inzicht toont aan dat op basis van de onlangs gehouden projectpeiling voor zeven projecten binnen het programma Afvalwaterketen het bruto-krediet ontoereikend is (€ 1,093 mln.) en dat voor één project het bruto-krediet kan worden verlaagd (€ 0,400 mln.) Per saldo een verhoging van € 0,693 mln. De voorgestelde mutaties passen binnen het investeringsvolume van de afvalwaterketen.

Overzicht mutaties kredieten naar aanleiding van projectpeiling 2019-1						
Project-nr.	Project	Bruto-krediet	verhoging/ verlaging bruto-krediet (+/-)	verhoging/ verlaging inkomsten krediet (+/-)	verhoging/ verlaging netto-krediet (+/-)	Bijgesteld bruto- krediet
Afvalwaterketen						
80652	Vervanging (proces)automatisering RWZI-Zutphen en bijbehorende gemalen	5.345.000	15.000	0	15.000	5.360.000
80944	Vervanging (proces)automatisering RWZI-Wehl en diverse werkzaamheden	725.000	10.000	0	10.000	735.000
80794	RWZI-Aalten Plaatsen Procesautomatisering, E-renovatie en overige aanpassingen	2.265.000	33.000	0	33.000	2.298.000
80979	RWZI-Ruurlo Vervanging (Proces)automatisering en diverse werkzaamheden	785.000	35.000	0	35.000	820.000
80656	Verlegging persleidingen langs A12 ivm doortrekking van A15	8.220.000	500.000	500.000	0	8.720.000
80969	RWZI-Nieuwgraaf Vervanging procesautomatisering en diverse werkzaamheden	3.230.000	300.000	0	300.000	3.530.000
80983	Renovatie 10 gemalen in beheersgebied Nieuwgraaf en Wehl	4.300.000	-400.000	0	-400.000	3.900.000
80989	RWZI-Holten Vervanging (proces)automatisering en diverse werkzaamheden	1.160.000	200.000	0	200.000	1.360.000
	totaal	26.030.000	693.000	500.000	193.000	26.723.000

Hieronder treft u de toelichtingen aan op de voorgestelde kredietmutaties **Afvalwaterketen**.

Nr.	Project	Reden
80652	Vervanging (proces)automatisering RWZI-Zutphen en bijbehorende gemalen	Een overschrijding van het krediet van € 15.000 door het uitstellen van enkele testen op de RWZI.
80944	Vervanging (proces)automatisering RWZI-Wehl en diverse werkzaamheden	Er ontstaat een overschrijding van het krediet van € 10.000 omdat er wat meer uren zijn gemaakt als gevolg van extra werkzaamheden en het opstellen van een procesbeheersplan.
80794	RWZI-Aalten Plaatsen Procesautomatisering, E-renovatie en overige aanpassingen	Het project is in de nazorgfase, waarbij de doorlooptijd is verlengd met een half jaar. Dit is gevolg van samenloop met projecten. Ook het opzetten van het Technisch Dossier kost meer tijd dan voorzien. Het opzetten van het procesbeheersplan valt duurder uit. Door deze aanvullende werkzaamheden op de uitrol van procesautomatisering wordt het project € 33.000 duurder.
80979	RWZI-Ruurlo Vervanging (Proces)automatisering en diverse werkzaamheden	Er ontstaat een overschrijding van het krediet van € 35.000 omdat er onvoorzien uren zijn gemaakt door extra werkzaamheden en het opstellen van

Nr.	Project	Reden
		een procesbeheersplan. Dit zijn aanvullende werkzaamheden op de uitrol van procesautomatisering.
80656	Verlegging persleidingen langs A12 i.v.m. doortrekking van A15	De verwachte totale uitgaven, waaronder de kosten vanuit samenwerken met Vitens, overschrijd het bruto krediet met ca € 400.000,-. Door de inkomsten van Vitens en RWS blijven we naar verwachting binnen het beschikbare netto krediet van € 3.675.105. Om de werkzaamheden in opdracht te kunnen geven en de risico's te kunnen beheersen is een aanvullend Brute bruto- krediet nodig van € 500.000,-.
80969	RWZI-Nieuwgraaf Vervanging procesautomatisering en diverse werkzaamheden	De elektrische installatie van de slibontwaterings-centrifuge moet worden aangepast, terwijl daarin aanvankelijk niet was voorzien. Dat geldt ook voor gasdetectie in installatiekasten en de plaatsing van enkele kWh metingen.
80983	Renovatie 10 gemalen in beheersgebied Nieuwgraaf en Wehl	Het krediet kan verlaagd worden met €400.000, omdat dit project voorspoedig is verlopen en er nauwelijks gebruik is gemaakt van de post 'onvoorzien'. Een onzeker factor bij dit project was de locatie voor rioolgemaal Herwen (kern). Overleg met gemeente en omwonenden leverde op dat het gemaal op dezelfde locatie kan worden vervangen. Maatschappelijk gezien heeft deze oplossing de laagste kosten.
80989	RWZI-Holten Vervanging (proces)automatisering en diverse werkzaamheden	In dit project wordt de plaatsing van surplusslibgemaal meegenomen wat in het project niet is voorzien. Dit levert een kredietuitbreiding van € 200.000 op.

NB. Procesautomatisering (PA):

Momenteel lopen op diverse RWZI's projecten voor de vervanging van procesautomatisering. In deze projecten worden civieltechnische, mechanische of elektrotechnische aanpassingen om de procesautomatisering / RWZI goed te laten functioneren, meegenomen en vervangingsinvesteringen als er 'werk met werk' kan worden gemaakt. Deze aanvullende werkzaamheden zijn geprogrammeerd in het deelprogramma 'renovatie en vervanging' en onderwerp van het assetmanagement.

4.4 Bedrijfsvoering

In deze paragraaf worden de relevante ontwikkelingen in de bedrijfsvoering beschreven.

4.4.1 Ontwikkelingen

Omgevingswet

Het waterschap heeft voor de implementatie van de Omgevingswet twee strategische doelen:

1. In 2021 is het waterschap in staat te werken met de kerninstrumenten van de Omgevingswet en het digitaal stelsel.
2. De werkwijze van het waterschap kenmerkt zich door integraliteit, samenwerking, klantgerichtheid en participatie.

Doelstellingen:

- Samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving in beleid, besluitvorming en regelgeving.
- Het vergroten van de bestuurlijke afwegingsruimte voor de fysieke leefomgeving door een actieve en flexibele aanpak mogelijk te maken.
- Het vergroten van de inzichtelijkheid, de voorspelbaarheid en het gebruiksgemak van het omgevingsrecht.
- Het versnellen en verbeteren van besluitvorming over projecten in de fysieke leefomgeving.

Voortgang

Half januari 2019 is de uitvoeringsmanager Omgevingswet gestart. Er is een DIM (doelen – inspanningen – matrix) opgesteld, waarin alle acties voor 2019 zijn opgenomen (vanuit de doelstelling beredeneerd). Hieruit blijkt dat er zowel werkzaamheden plaatsvinden op de meer instrumentele kant (zoals opstellen verordening, uitvoeren van “ist-soll”-analyses, beperkingengebieden in beeld brengen), alsook dat aandacht uitgaat naar de meer ‘zachte kant’ (samenwerking met andere overheden en samenleving, aandacht voor dienstverlening, houding en gedrag alsook aansluiting met strategische personeelsplanning).

De acties op de ‘zachte kant’ worden in de tweede helft van dit jaar nader geconcretiseerd. Daarnaast is het budget voor 2019 uitgewerkt en zijn hierover met de betrokken unitmanagers afspraken gemaakt (o.a. m.b.t. toerekenen interne uren en externe inhuur). Ook is een externe projectsecretaris/-medewerker aangetrokken. Voor eind 2019 zien we nog wel een investering voor het regelbeheersysteem. De omvang van de kosten hiervan is nog niet bekend (afhankelijk van externe factoren).

Strategische personeelsplanning

Doelstelling:

Het in beeld brengen van de toekomstige personele behoefte in zowel kwalitatieve als kwantitatieve zin.

Voortgang

In het eerste triaal van 2019 is organisatiebreed in kaart gebracht waar de komende planperiode formatie benodigd is. Directie en management hebben samen op basis van de

thema's, strategische onderwerpen en wettelijke taken de benodigde capaciteit in beeld gebracht en in de tijd uitgezet. Clustering moet nog plaatsvinden op basis van de strategische thema's.

Een ander aspect is dat een discussie ambtelijk gaande is over decentralisatie van het personeelsbudget. In een werkgroep worden bestaande budgetten toegankelijk en inzichtelijk gemaakt voor het management. De komende maanden wordt verder uitgewerkt op welke manier directie en management wensen te sturen op het personeelsbudget.

Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (WNRA)

Doelstelling:

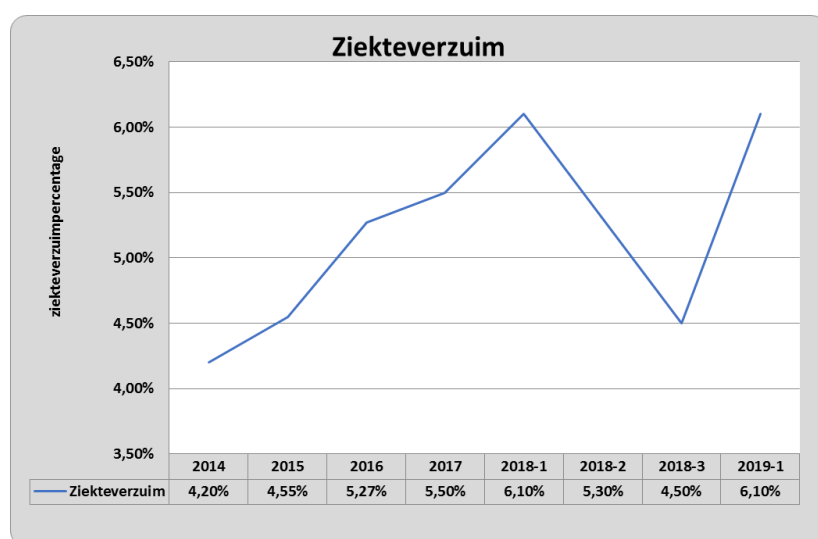
Implementatie van de WNRA in de periode tot en met 31 december 2019.

Voortgang

In het eerste triaal van 2019 is het stappenplan voor de implementatie van de Wnra vastgesteld. Deze wet wordt met ingang van 1 januari 2020 van kracht. Het stappenplan beschrijft alle te doorlopen stappen die nodig zijn voor de implementatie van de Wnra en sluit aan bij de landelijke ontwikkelingen. Voor deze implementatie maken we gebruik van expertise op het gebied van HRM en arbeidsrecht. Gedurende het traject zijn nog keuzes te maken ten aanzien van de ambities. Een projectgroep is geformeerd bestaande uit vertegenwoordigers van de organisatie onder leiding van een externe projectleider.

Ziekteverzuim (exclusief zwangerschapsverlof)

Het verzuimpercentage over het eerste triaal van dit jaar is 6,1%. Dit is gelijk aan het percentage van vorig jaar over dezelfde periode. Dit heeft o.a. te maken met de griepgolf die afgelopen winter langer dan gemiddeld heeft aangehouden en daarnaast is de belangrijkste conclusie dat er veelal sprake is van hard medisch verzuim zonder directe relatie met het werk. Een onevenredig groot deel van het verzuim vindt plaats in de leeftijdscategorie 55 jaar en ouder.

Weet van water

Doelstellingen:

- In 2019 staat het thema klimaat centraal binnen Weet van Water
- In het voorjaar van 2019 wordt de klimaateffectatlas Achterhoek en Liemers gelanceerd. Dit doen we in eerste instantie samen met drie gemeenten.
- We bouwen de samenwerking met het Watermuseum verder uit, en betrekken hen meer bij de uitvoering van Weet van Water
- We sluiten actief aan bij de gemeenten die actief zijn met de uitvoering van de stresstesten rondom klimaat, daarbij gaan we met acht gemeenten de dialoog met de omgeving uitwerken en realiseren.
- Vanaf december 2018 is de Weet van Waterbus gereed, deze gaan we in 2019 actief inzetten.
- We gaan de aanpak en de inzet van ambassadeurs verder uitwerken.

Voortgang

- We zijn nauw betrokken bij de stresstesten die bij de gemeenten lopen en onderzoeken in hoeverre Weet van Water een rol kan spelen in de communicatie richting de inwoners.
- We sluiten aan bij bestaande evenementen en zetten zelf evenementen vanuit Weet van Water op, zoals een actie in de tuin van het waterschap op 4 mei jl., tijdens de Week van Ons Water.
- De Weet van Waterbus, inclusief materialen, wordt veelvuldig ingezet.
- Online maken we gebruik van de website www.weetvanwater.nl. Dit doen we samen met onze gebiedspartners. Hierbij wordt aandacht besteed aan activiteiten, worden tips gedeeld en ook de activiteiten van de gebiedspartners kenbaar gemaakt. Onlangs is er een prijsvraag door een van de gemeentes ook via onze website gedeeld.

Privacy

In 2018 is een stap gezet naar privacy compliancy. In 2019 wordt het risico op onjuiste verwerking van persoonsgegevens verder verkleind door bewustwording in de organisatie te vergroten, door processen aan te passen en door gerichte controles hierop. Het privacyteam (PT) heeft daartoe drie taken, te weten

1. spoor communicatie,
2. spoor advies en
3. spoor toetsing.
4. Tot slot is er een vierde interne spoor: de werkwijze van het PT.

Ad. 1. intensieve interne communicatie en specifieke campagnes, zie communicatieplan i-adapt incl. kalender

Ad. 2. structureel en gestructureerd advies over procesaanpassingen waarmee de organisatie slagvaardig blijft én voldoet aan de nieuwe privacyrichtlijnen; ook afhandeling van externe verzoeken

Ad. 3. oordeel van de FG over de mate waarin de organisatie voldoet aan de AVG-richtlijnen en over de mate waarin de organisatie AVG-maatregelen heeft geïmplementeerd en rapportages hierover

Ad. 4. PT is operationeel en zichtbaar voor de organisatie; met duidelijke adviezen en interne werkwijze die AVG-proof is

Voortgang

Het waterschap heeft een belangrijke maatschappelijke taak en verantwoordelijkheid in het beschermen van persoonsgegevens, sinds mei 2018 gereguleerd via de AVG. Een privacy-incident kan gevolgen hebben voor het vertrouwen van burgers, bestuurders, ketenpartners en werknemers. Om alle persoonsgegevens aantoonbaar op een zorgvuldige en veilige manier te verwerken zijn in 2018 tal van extra organisatorische en technische maatregelen getroffen. Vanaf 2019 stimuleert het privacyteam structureel verdere borging van privacy in de organisatie; via passende maatregelen in specifieke processen en actieve bevordering van bewustwording.

In samenwerking met het landelijke programma van het Waterschapshuis, te weten CPW (Coördinatoren Privacy Waterschappen) hebben we in december 2018 een nulmeting laten uitvoeren door PWC. De audit bevestigt dat ons waterschap actief bezig is met de implementatie van de AVG. Er wordt aan veel basisvereisten voldaan en onze vernieuwde AVG-richtlijn voor de verkiezingen is recent breed in de sector toegepast. De conclusie van de sectorrapportage is dat de waterschappen, op een schaal van 5, zich gemiddeld bevinden op een volwassenheidsniveau van 2,4. Waterschap Rijn en IJssel scoort met 2,8 boven dit gemiddelde.

Het college van dijkgraaf en heemraden ontvangt in navolging hierop een procesvoorstel met scenario's om tot een passend ambitieniveau met bijbehorend tijdpad en benodigde middelen te komen. Aanbevelingen inzake procesbeschrijving, dossiervorming en technische aanpassingen worden waar mogelijk alvast meegenomen in de adviezen van het privacyteam. Overigens vraagt de huidige aanpak meer kennis en inzet van de privacy specialisten dan nu voorhanden is: de stap naar structureel beheer van zorgvuldige en veilige verwerking van persoonsgegevens lijkt niet gezet te kunnen worden binnen de bestaande exploitatie en formatie.

Verkiezingen waterschapsbestuur 2019

Doelstellingen

Het resultaat van het project Waterschapverkiezingen 2019 Waterschap Rijn en IJssel is:

1. Rechtmatige verlopen verkiezingen;
2. Rechtmatige benoeming van een nieuw algemeen bestuur binnen de wettelijke termijn;
3. Rechtmatige benoeming van een dagelijks bestuur binnen de wettelijke termijn
4. Uitgevoerde communicatie volgens vooraf afgestemd plan;
5. Evaluatie van het verkiezingsproces voor juni 2019.

Voortgang

Ad.1. De verkiezingen zijn rechtmatig verlopen, inclusief een hertelling van twee stembureaus binnen de gemeente Oost Gelre.

Ad. 2. Het nieuwe algemeen bestuur is op 28 maart rechtmatig benoemd.

Ad. 3. Het dagelijks bestuur is inmiddels benoemd.

Ad. 4. De opkomstbevorderende campagne is uitgevoerd volgens plan.

Ad. 5. De evaluatie van het verkiezingsproces is in voorbereiding en wordt aangeboden aan het algemeen bestuur.

4.4.2. Subsidies algemeen

In onderstaande tabel geven wij inzicht in de algemene subsidies die door het waterschap zijn verstrekt in de rapportageperiode.

bedragen in € 1.000

Omschrijving	Begroting 2019 (netto)	Realisatie 2019 (netto)
Algemene subsidies (afgerond)	125	101

Het betreft subsidieverlening in de vorm van een jaarlijkse exploitatiebijdrage aan het Watermuseum (€ 100.000). Daarnaast is aan de stichting “De tuin van Sjef” te Velp (www.detuinvansjef.nl) een bijdrage (€ 1.000) verleend in de kosten voor het onderhoud van waterpartijen.

4.4.3. Risico's/onzekerheden

In deze paragraaf wordt beoogd zaken aan te geven die van invloed kunnen zijn op dan wel de realisatie van onze doelen, financiële impact op het lopende jaar kunnen hebben dan wel doorwerking kunnen hebben op de middellange termijn.

Onderwerp	Risico('s)	Gevolg(en)	Beheers- maatregel(en)	Voortgang
Programma Veiligheid				
1. Zorgplicht en instandhouding	Aandachtspunten uit zorgplichtproces worden onvoldoende opgepakt	- Grotere risico's in het beheer - Een negatief oordeel van ILT. Negatieve berichtgeving / Imagoschade	- Intensieve afstemming ILT - Eigen transparante veiligheidsrapportage - realistisch meetbare prestatie-indicatoren -processturing inrichten	De risico's worden goed beheerst. De ILT heeft ons begin 2018 voor het beheer van de waterkeringen het oordeel “in control” gegeven. Om de kwaliteit van de Zorgplicht op niveau te houden zijn de zorgplichtactiviteiten opgenomen in onze interne auditplanning opgenomen. We zoeken nog wel naar goede prestatie-indicatoren.
2. Beoordelen en versterken	2a. Beoordeling vertraagd 2b. Beoordeling kwalitatief onvoldoende 2c. Stagnatie dijkverbeteringen 2d. kennisopbouw onvoldoende	- Aanmelding op HWBP-programma vertraagd - Later starten met dijkversterkingen - Vaststelling veiligheidsscope dijkversterking vertraagd. - Waterveiligheid voldoet later aan de norm - Niet goed kunnen sturen van primaire processen zoals	- Goed aanhaken op landelijke gremia; - Flexibele capaciteitsplanning /mogelijkheid creëren tot versnelling; - Tijdige werving en selectie -Reële planning bijhouden en verwachtingen wekken - Goede strategische communicatie; - Juiste teambalans intern/extern;	De risico's worden goed beheerst. De beoordeling is in volle gang en loopt volgens planning met een gebalanceerd team van eigen en externe mensen. Er is draagvlak bij het bestuur voor de strategie. We bouwen veel kennis en ervaring op die vruchten gaat afwerpen voor andere processen. Landelijke spelregels veranderen

Onderwerp	Risico('s)	Gevolg(en)	Beheersmaatregel(en)	Voortgang
		calamiteiten en dijkversterking		voor aanmelding afgekeurde dijken
3. Calamiteitszorg	3a. Niet gesteld staan voor extreme hoogwatergolf 3b. Duitse dijken voldoen niet aan norm	<ul style="list-style-type: none"> - Schade en slachtoffers - Imagoschade - Maatschappelijke onrust - Veiligheidsdoelstelling Waterwet onhaalbaar voor ons gebied - Geen draagvlak voor dijkversterkingsmaatregelen Nederlandse deel DR48 en doelmatigheid van ons werk ter discussie. 	<ul style="list-style-type: none"> - Gebieds- en dijkennis opbouwen en borgen - OTO-plan uitvoeren, evalueren en bijsturen - Provincie, veiligheidsregio's en gemeentes en bevolking adequaat informeren over de overstromingsrisico's - adequaat inspelen op faalkansonderzoek dijken Duitsland - Nieuwe verdergaande intentieverklaring tussen Nederlandse en Duitse partijen - normtraject 48-1 z.s.m. aanmelden en landelijk agenderen - handelingsperspectief ontwikkelen op basis van diverse scenario's - Nauw contact houden met Duitse dijkbeheerder - Inzet drukmiddelen, zoals als media 	<p>De risico's worden gedeeltelijk beheerst. De dijkbewakingsorganisatie wordt conform planning getraind.</p> <p>Binnen het programma wordt gewerkt aan de informatievoorziening, overstromingsscenario's en handelingsperspectief.</p> <p>Het complexe governance vraagstuk voor het grensgebied met Duitsland heeft intern veel aandacht maar moet nog verder strategisch worden doordacht en geconcretiseerd zodat we de juiste koers kunnen bepalen.</p>
Programma Watersystemen				
1. SOK 2015-2021 Voortgang in uitvoering	De afgesproken prestaties binnen de SOK 2015-2021 worden niet gerealiseerd.	Cofinanciering en samenwerking op projecten wordt minder.	Tijdig in gesprek met provincie over stand van zaken en bijsturing.	Door samen met provincie zicht op voortgang te bewaken lijkt het gevolg beheersbaar.
2. POP3-Subsidies	POP3-subsidies worden niet gehonoreerd i.v.m. tendering (aanbesteding).	Aanvullende cofinanciering op projecten wordt minder.	POP3-openstellingen zo concreet mogelijk aan onze eigen opgaven koppelen.	De kans dat betere projecten dan onze eigen projecten worden ingediend is verkleind.
Programma Afvalwaterketen				
1. Kaumerawinning	<p>Risico:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er is nog geen helderheid over de mate van BTW-verrekening. Omvang ca. € 2,7 mln. - Voor de bouw van het Kaumera-extractie deel is net voldoende aanvullend krediet beschikbaar, door het schrappen van 	<p>→ Verhoging van investering (21%) over externe kosten van hele project</p> <p>→ Er moet bezuinigd worden om ondanks onvoorziene zaken toch Kaumera te kunnen produceren.</p>	<p>Overleg met de belastingdienst</p> <p>Bezuinigingen zoeken in de projectorganisatie. Scherpe controle op de opdrachten door PM en OG.</p> <p>Aanvullende subsidie</p>	<p>In juni 2018 is het verzoek naar de belastingdienst worden gezonden. Eind 2018 is een presentatie verzorgd voor de belastingdienst</p>

Onderwerp	Risico('s)	Gevolg(en)	Beheersmaatregel(en)	Voortgang
	<p>de post onvoorzien.</p> <p>De planning wordt niet gehaald, waardoor de subsidie (E 900.000,-) niet wordt verstrekt.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er is nog geen contract met een afnemer <p>Onzekerheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tijdstip van verlening van omgevings- en bouwvergunning (deze verjaart) 	<p>→ Krediet-overschrijding</p> <p>→ Zonder afnemer is er geen basis voor de winning van deze grondstof</p> <p>→ Doorschuiven van kasritmes van enkele tonnen € van 2018 naar 2019/2020</p>	<p>zoeken</p> <p>Strakke planning</p> <p>Marktonderzoek en afnemerscontacten</p>	<p>Op schema</p> <p>Er is in juni 2018 een overeenkomst ondertekend met een tussen handelaar/ opwerker in grondstoffen.</p> <p>De vergunningen zijn inmiddels verleend</p>
2. Verleggen persleidingen langs A15	<p>Onzekerheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Watervergunning voor de Gasunie en planning van de uitvoering van de Gasunie. - Planning kruizen leidingen Gasunie en WRIJ <p>Watervergunning voor WRIJ. Er zijn voor de grondwateronttrekking, zienswijzen ingediend en na verwachte vergunningverlening in maart 2019, is er nog bezwaar mogelijk.</p> <p>Het Tracébesluit heeft nog geen rechtskracht. De minister heeft aangegeven dat de aanbesteding doorgaat</p>	<p>→ Als de Gasunie niet op tijd met de uitvoering kan beginnen levert dat vertraging op voor WRIJ, met als gevolg doorschuiven van kasritme met circa € 4 mln. van 2019 naar 2020</p> <p>→ Vertraging in de uitvoering</p> <p>Als we nu opdracht geven voor de verlegging bestaat de kans dat niet alle kosten vergoed worden indien het totale project niet doorgaat</p>	<p>Samen met de andere aannemers zijn afspraken gemaakt over de uitvoeringsplanning en vergunningaanvragen. Voor kruizen zinkers opgenomen</p> <p>Samenwerken met alle stakeholders en open informatie delen</p> <p>Controleren afspraken in POS en opnemen in BOK-overleg met RWS</p>	<p>Ligt op kritieke pad, maar nog steeds op schema.</p> <p>Op schema</p> <p>Na controle van de POS en contact met juristen en RWS is opdracht verstrekt.</p>
3. Energie-neutraliteit	<p>Risico: Investeringsvoorstellen worden niet (snel genoeg) terugverdiend of leveren onvoldoende bijdrage aan het doel</p>	<p>Energieneutraliteit in 2025 wordt niet gehaald.</p>	<p>Compenseren door extra duurzame opwekking.</p>	<p>Per traal een update energieneutraliteit opstellen. Per spoor van de uitvoeringsstrategie de prognose bepalen. Jaarlijks een</p>

Onderwerp	Risico('s)	Gevolg(en)	Beheersmaatregel(en)	Voortgang
				update over de financiële haalbaarheid
4. Windenergie	Onzekerheid: - Planschade - Vlotte afhandeling vergunningaanvraag - Weerstand in omgeving	- Financiële haalbaarheid - Financiële haalbaarheid - Negatieve beïnvloeding raadsleden	Vertrouwelijk Korte lijnen met gemeenten en capaciteit reserveren Fracties bezoeken	Frequent strategisch overleg om de juiste vervolgacties te bepalen. Blijft een wankel evenwicht Wordt ingepland
5. Strategie extra biogas	Onzekerheid: - Onvoldoende capaciteit om voortgang te houden -	Energieneutraliteit wordt niet tijdig behaald.	Adresseren bij management	Vervolgoverleg projectteam in mei
6. Slibreductie	Risico: De pilot Ephyra® Themista® laat niet een positieve businesscase zien.	→No go op de realisatie van deze techniek. →Netto € 3 mln. investeringsvolume vervalt als investering vervalt.	Pilotonderzoek + vervolplanning	Pilot is in maart 2018 gestart, resultaten komen in voorjaar 2019.
Bedrijfsvoering				
1. Vloerconstructie kantoor Doetinchem	1a. De gekozen oplossingsrichting is niet doeltreffend. 1b. Doorlooptijd van de wijzigingen voor de vloerconstructie.	- De vloer kan niet in gebruik worden genomen. - Mogelijk andere huisvesting benodigd.	Onderzoek door bouwmanagementbureau op belastbaarheid (voor versterken en beproeven). Voortschrijdend inzicht heeft ertoe geleid dat de problematiek is uitgebreid door de hoeveelheid leidingen in de vloeren. De opgave is hiermee met een factor 4 vergroot. Er is inmiddels een externe projectleider aangetrokken voor dit project.	Richtlijnen voor de versterkingsopgave zijn van overheidswege uitgesteld.
Omgevingswet	1a. De door Trowa te werken businesscase Regelbeheersysteem is niet eind juni 2019 gereed.	1a. We weten als waterschappen dan niet of we beter gezamenlijk of zelfstandig een Regelbeheersysteem kunnen aanschaffen.	1a. We hebben nauwe contacten met Trowa en proberen helder te krijgen wat de stand van zaken is m.b.t. de businesscase. Indien	Voortgang wordt gerapporteerd in triaalrapportages. Daar waar direct actie nodig is, gaan we per omgaande de directie

Onderwerp	Risico('s)	Gevolg(en)	Beheers- maatregel(en)	Voortgang
	1b. De nu al weinig beschikbare capaciteit bij thema's VTH en Verordening komt verder onder druk te staan bij een eventuele calamiteit (zoals vorig jaar de droogte).	Hier volgt een businesscase voor. 1b. Vorig jaar hebben we door de aanhoudende droogte niet de werkzaamheden kunnen uitvoeren op de thema's VTH en Verordening, waardoor er vertraging op het project is opgelopen.	nodig schalen we bestuurlijk op. 1b. Hier lopen meerdere beheersmaatregelen. Onze nieuwe projectsecretaris/-medewerker is ook startende jurist. Zij kan wellicht op onderdelen ondersteunen. Daarnaast bekijkt unit VTH wat er aan aanvullende externe inhuur mogelijk is.	informereren/keuzes voorleggen.

Voor een algemene toelichting op risicomanagement, risicobeheer en het weerstandsvermogen wordt verwezen naar de hoofdstukken 5.4 en 5.5 van deze bijlage.

5 Financiële rapportage

De rapportage in dit hoofdstuk kent een andere opbouw dan de opbouw per programma, die in voorgaand hoofdstuk is gehanteerd. Per waterschapstaak en beleidsveld wordt hier ingegaan op de kosten en opbrengsten. Afgesloten wordt met enkele financieel-technische onderdelen.

5.1 Exploitatie

5.1.1 Verwacht resultaat 2019

Het geprognosticeerde resultaat bedraagt ultimo 2019 afgerond € 1,232 mln. positief.

De initiële begroting 2019 ging uit van een positief resultaat van € 3,843 mln. Bij besluit van het algemeen bestuur op 12 maart 2019 is de begroting gewijzigd i.v.m. uitblijven van het dividend van de Nederlandse Waterschapsbank (NWB). Na de wijziging van de begroting resulteerde dit in een voordelig resultaat van € 0,843 mln.

Ten opzichte van bijgestelde begroting zien we nu een verbetering van het resultaat van € 0,389 mln.

In onderstaande financiële tabel is het ontvangen dividend 2018 van de NWB ad. € 2,031 mln. verwerkt en 100% toegedeeld aan de taak Watersysteembeheer.

Het verwachte resultaat in totaal en naar taken over 2019 geeft het volgende beeld:

bedragen in € 1.000

Waterschap Rijn en IJssel	Begroting 2019	Begroting 2019 bijg.	Prognose Watersysteem- beheer	Prognose Zuiverings- beheer	Prognose 2019
Baten	96.039	96.039	45.147	51.341	96.488
Lasten	96.196	95.196	46.547	50.739	97.287
Operationeel resultaat	-157	843	-1.401	602	-799
Dividend NWB	4.000	0	2.031	0	2.031
Resultaat voor bestemmen	3.843	843	630	602	1.232
Toevoeging/onttrekking bestem.reserve	3.843	1.076	630	602	1.232
Resultaat na bestemmen	0	-233	0	0	0
Onttrekking aan algemene reserves	0	-233	0	0	0

De belangrijkste afwijkingen van de totale lasten en baten t.o.v. de bijgestelde begroting (> € 0,100 mln.) zijn:

Voordelig:

- Kapitaalskosten
De geprognosticeerde kapitaalskosten zijn naar verwachting € 0,384 mln. gunstiger dan bij de begroting was aangenomen. Dit is veroorzaakt door een lagere rente op een nieuwe langlopende lening en een voordeel op afschrijvingslasten doordat het investeringsvolume van 2018 lager uit is gekomen dan bij de begroting was geprognosticeerd.
- Kapitaalsbaten
Het ontvangen dividend over 2018 van de NWB € 2,031 mln.

- Belastingopbrengsten
De belastingopbrengsten liggen ultimo 2019 naar verwachting € 0,449 mln. hoger ten opzichte van de begroting 2019. De zuiveringsheffing laat een lichte stijging zien door een toename van VE's bij zowel de meetbedrijven als de overige bedrijven. De watersysteemheffing laat een lichte daling zien van de inkomsten bij de ongebouwde eigendommen. Dit komt door het verschuiven van een aantal hectares naar een lagere tariefklasse. Per saldo leiden de wijzigingen tot een stijging in de belastingopbrengsten.

Nadelig:

- Personeelskosten
De verwachte personeelskosten zijn € 0,819 mln. hoger dan begroot. Dit is het gevolg van de uitvoering van de maatregelen vanuit de Sectorale Arbeidsvoorwaarden-regelingen Waterschapspersoneel (SAW). Dit is inclusief de kosten van de invoering van een inconvenientenregeling (bezwarende omstandigheden). Daarnaast verwachten we dat het budget voor vervanging wegens ziekte wordt overschreden.
- Overige kosten
In totaliteit verwachten we dat ultimo 2019 de overige kosten € 1.591 mln. hoger uitvallen. Naast een aantal tegenvallers hebben we ook te maken met doorgeschoven kosten.
Tegenvallers > € 0,100 mln. zijn:
  - Kosten ICT; Noodzakelijke uitbreiding van licenties en de daaraan gerelateerde onderhoudskosten als gevolg van het toenemend aantal gebruikers, de verhoging van de jaarlijkse bijdrage aan het HWH en de kosten voor de Wet Digitale Overheid die een digitale dienstverlening van overheidsinstanties richting de burger eist.
  - Kosten garantieregeling; omdat er meer afvalwater wordt verwerkt is de korting nominaal hoger; daar staan opbrengsten in de VE-heffing tegenover.
  - Electra; het betreft een kostenstijging als gevolg van hogere tarieven voor de levering van electra en toegenomen energiebelastingen.
  - Advisering; er zijn meer kosten gemaakt voor externe adviezen over de toekomstvisie afvalwaterketen, de energietransitie en grondstoffen uit afvalwater;
  - Update procesautomatisering; dit houdt verband met doorschuiven uit 2018 van de uitvoering van de update van de procesautomatisering i.v.m. de timing ten opzichte van de realisatie van de Nereda® en Kaamera fabriek.

Doorgeschoven kosten:

Nereda®/Kaamera; door latere ingebruikname van Nereda® en Kaamera worden dit jaar minder exploitatiekosten gemaakt dan voorzien.

5.2 Exploitatie per beleidsveld

bedragen in € 1.000

Beleidsvelden / kostendrager	Begroting 2019	Begroting 2019 bijg.	Watersys- teembeheer	Zuiverings- beheer	Prognose 2019
61-Planvorming	2.764	2.764	2.205	563	2.768
62-Aanleg en onderhoud waterkeringen	5.065	4.965	4.854	0	4.854
63-Inrichting en onderhoud watersystemen	19.287	18.837	19.067	0	19.067
64-Bouw en exploitatie zuiveringstechn. werken	39.277	39.277	0	39.708	39.708
65-Inrichting en onderhoud vaarwegen	0	0	0	0	0
66-Vergunningverlening en handhaving keur	1.065	1.065	1.056	0	1.056
67-Beheersen van lozingen	1.258	1.258	1.630	331	1.961
68-Heffen en invorderen	3.666	3.666	1.816	1.935	3.751
69-Bestuur en externe communicatie	3.197	3.197	1.445	1.765	3.210
60-Centrale ondersteuning	19.957	19.957	14.473	6.224	20.697
Onvoorzien	960	510	1	513	515
Incidentele lasten	0	0	0	0	0
Innovatiefonds	0	0	0	0	0
Subtotaal kosten	96.496	95.496	46.547	51.039	97.587
Dekkingsmiddelen					
Dividend Waterstromen	300	300	0	300	300
Rente eigen vermogen	0	0	0	0	0
Vrijval voorz. arbeidsgerelateerde verplichtingen	0	0	0	0	0
Incidentele baten	0	0	0	0	0
Totaal netto kosten	96.196	95.196	46.547	50.739	97.287
Belastingopbrengsten					
Belastingopbrengsten	98.305	98.305	45.902	52.852	98.754
Kwijtschelding	1.648	1.648	549	1.099	1.648
Oninbaar	618	618	206	412	618
Netto belastingopbrengsten	96.039	96.039	45.147	51.341	96.488
Operationeel resultaat	-157	843	-1.401	602	-799
Dividend NWB	4.000	0	2.031	0	2.031
Resultaat voor bestemmen	3.843	843	630	602	1.232
Toevoeging/onttrekking bestem.reserve	3.843	1.076	630	602	1.232
Resultaat na bestemmen	0	-233	0	0	0

De verschillen tussen de afgegeven prognose en de bijgestelde raming per beleidsveld zijn het directe gevolg van de eerder vermelde voor- en nadelen op kapitaalkosten, personeelskosten, overige kosten en de belastingopbrengsten.

5.3 Dekkingsmiddelen

5.3.1 Belastingopbrengsten

bedragen in € 1.000

belastingcategorie	Begroting 2019	Prognose 2019
Zuiveringsheffing	52.344	52.852
Woonruimten	32.609	32.393
Bedrijven	19.735	20.459
Watersysteemheffing	45.961	45.902
Gebouwd binnendijks	21.973	22.120
Gebouwd buitendijks	18	18
Ongebouwd binnendijks	5.984	6.229
Ongebouwd buitendijks	34	34
Ongebouwd wegen binnendijks	955	571
Ongebouwd wegen buitendijks	1	1
Ingezetenen	16.446	16.378
Natuur	109	110
Directe lozers	441	441
Totaal opbrengsten 2019	98.305	98.754

Toelichting

Volgens de opgave van Gemeenschappelijk Belastingorganisatie Lococensus/Tricijn (GBLT) zijn de belastingopbrengsten ultimo 2019 naar verwachting € 0,449 mln. hoger dan de begroting 2019. De grootste afwijkingen worden hieronder toegelicht.

- *Zuiveringsheffing*

De belastingopbrengsten lijken per saldo boven het begrotingsniveau uit te komen op basis van de realisatiecijfers en meest recente inzichten. Bij de woonruimten zien we een minder grote stijging van VE's ten opzichte van de voorgaande raming. Eind 2018 was deze ontwikkeling al zichtbaar. Het aantal meerpersoonshuishoudens in ons beheergebied lijkt steeds minder hard te groeien. Het aantal eenpersoonshuishoudens groeit daarentegen (nog) wel gestaag door. In de huidige raming is gecorrigeerd voor deze ontwikkelingen.

De ramingen voor de meetbedrijven laten een gemengd beeld zien. Op individueel niveau worden er zowel toe- als afnames verwacht in het aantal VE's. Over de gehele linie verwachten we een stijging van het aantal VE's ten opzichte van de begroting.

Bij de overige bedrijven verwachten we een toename van VE's. Op basis van de economische ontwikkelingen zien we in de afgelopen jaren al een stijgende trend, welke nu met de meest recente realisatiecijfers geactualiseerd zijn.

- *Watersysteemheffing*

Op basis van de realisatiecijfers van het lopende en voorgaande jaren lijken de belastingopbrengsten per saldo licht lager uit te komen dan het niveau van de begroting. Naast een aantal kleinere afwijkingen wordt dit hoofdzakelijk veroorzaakt door een daling bij de ongebouwde eigendommen.

Eind 2018 heeft de Hoge Raad bepaald dat enkel het verharde oppervlak van een weg onder de tariefdifferentiatie wegen mag vallen. Per saldo betekent dit dat ongeveer 3.500 hectare niet langer tegen het hogere tarief uit de tariefdifferentiatie wegen kan worden aangeslagen, maar tegen het reguliere (lagere) tarief voor ongebouwde eigendommen. Per saldo betekent dit voor 2019 een daling van € 0,1 mln. aan verwachte belastingopbrengsten.

Bij de ingezetenen zien we, net als bij de zuiveringsheffing woonruimten, een gematigdere stijging ten opzichte van de voorgaande raming op basis van de verwachte bevolkingsopbouw.

Bij de gebouwde eigendommen verwachten we een stijging. Op basis van gegevens van GBLT en de Waarderingskamer lijkt de WOZ-waarde in 2019 verder toe te nemen. We gaan uit van een stijging van 4%.

5.3.2. Kwijtschelding en oninbaar

Kwijtschelding

bedragen in € 1.000

Kwijtschelding	Begroting	Prognose
	2019	2019
	1.648	1.648

De kwijtscheldingsaanvragen worden behandeld door het Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus – Tricijn (GBLT). De kwijtscheldingsaanvragen worden getoetst door de landelijke Stichting Inlichtingenbureau.

Op basis van de realisatiecijfers verwachten we ultimo 2019 conform de begroting uit te komen.

Oninbaar

bedragen in € 1.000

Oninbaar	Begroting	Prognose
	2019	2019
	618	618

Niet alle opgelegde aanslagen kunnen worden ingevorderd. Om uiteenlopende redenen moet soms worden geconcludeerd dat betaling van de aanslagen niet kan worden afgedwongen (faillissement/schuldsanering) of dat uit doelmatigheidsoverwegingen moet worden afgezien van verdere pogingen tot invordering.

Voor 2019 is een voorziening van € 0,6 mln. aan oninbare belastinginkomsten begroot. Op basis van de realisatiecijfers zien we voorsnog geen aanleiding om hiervan af te wijken.

5.4 Risicomanagement

Doelstellingen

Het doel is een gezamenlijk beeld te hebben van risicomanagement, te handelen vanuit ditzelfde beeld en dit expliciet te maken. Verantwoording vindt plaats in onder meer de triaalrapportages van de drie programma's en van bedrijfsvoering.

Voortgang

In het eerste triaal van 2019 is de werving van een risicomanager afgerond. Het plan is om de risicomanager te laten beginnen met het inventariseren van alle mogelijke beheersmaatregelen, audits, certificeringen, controles die we doen om in control te zijn en de samenhang hiervan in kaart te brengen. Dit wordt vervolgens verwerkt in een nieuw "masterplan Interne controle". In 2019 wordt gewerkt aan het uitschrijven van het risicobeleid van het waterschap.

Risicobeheer

Het waterschap loopt risico's voor onverzekerde en onverzekerbare schades, zoals bij overstromingen, droogte, het uitvallen van RWZI's. Zulke risico's behoren tot de normale taakuitoefening en zijn opgenomen in de minimaal benodigde weerstandscapaciteit (zie 5.5.1).

Voor een totaaloverzicht van de risico's die van invloed kunnen zijn op de realisaties van onze doelen verwijzen wij u naar paragraaf 4.4.3.

5.5 Financiële positie

5.5.1 Reservepositie en weerstandscapaciteit

Het waterschap kent één algemene reserve per taak en twee bestemmingsreserves (innovatiefonds en educatie is beleven). Een deel van de algemene reserve is 'bestemd' als minimaal benodigde weerstandscapaciteit. Het meerdere is gekwantificeerd als vrij besteedbare reserve en kan worden ingezet voor bijvoorbeeld duurzaam financieel beleid. De minimaal benodigde weerstandscapaciteit voor 2019 is bepaald op afgerond € 2,7 mln.

bedragen in € 1.000

Vrij inzetbare reserves	Zuiverings- beheer	Watersysteem- beheer	Totaal
Vrij inzetbare reserves per 01-01-2019	2.068	4.412	6.480
Geprognosticeerd resultaat 2019 Burap 2019-1	602	630	1.232
Reservers per 31-12-2019	2.670	5.042	7.712
Toevoeging/onttrekking bestemmingsreserve	602	630	1.232
Vrij inzetbare reserves per 31-12-2019	2.068	4.412	6.480
Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	1.224	1.450	2.674
Vrij inzetbare reserves ultimo 2019	844	2.962	3.806

bedragen in € 1.000

Bestemmingsreserve DFB	Zuiverings- beheer	Watersysteem- beheer	Totaal
Bestemmingsreserve DFB per 01-01-2019	1.055	350	1.405
Toevoeging/onttrekking bestemmingsreserve	602	630	1.232
Bestemmingsreserve DFB per 31-12-2019	1.657	980	2.637

Weerstandsvermogen

Weerstandscapaciteit voorziet in het vermogen om niet-structurele financiële tegenvallers op te vangen, zodat de waterschapstaken ongestoord voortgezet kunnen worden. De Waterschapswet stelt een analyse van de weerstandscapaciteit met ingang van 2009 verplicht. Waterschap Rijn en IJssel herijkt jaarlijks het risicoprofiel d.m.v. een risicoanalyse. Op basis van het risicoprofiel, dat altijd een momentopname is, wordt bepaald hoeveel geld nodig is om de gevolgen van risico's te financieren. Zodra risico's werkelijkheid worden, moet er een buffer zijn om weerstand te bieden tegen financiële tegenvallers; dit is de minimaal benodigde weerstandscapaciteit. De risicoanalyse brengt niet-structurele financiële risico's in kaart. De weerstandscapaciteit resulteert door per gebeurtenis de kans van optreden te vermenigvuldigen met de maximale financiële schade; het financiële risico is het resultaat (risico = kans x schade).

De minimaal benodigde weerstandscapaciteit voor de meerjarenraming 2019-2022 is bepaald op € 2,674 mln. In bovenstaande tabel is deze buffer per waterschapstaak weergegeven.

5.5.2 Verbonden partijen

Het waterschap heeft de volgende verbonden partijen: Waterstromen B.V., Gemeenschappelijk Belastingorganisatie Lococensus/Tricijn (GBLT), waterschaps-laboratorium Aqualysis, Het Waterschapshuis en Euregio.

Ten aanzien van de verbonden partijen hebben zich in het achter ons liggende triaal geen noemenswaardige ontwikkelingen voorgedaan.

5.5.3 Voorzieningen

Voorzieningen hebben een lasten karakter en worden getroffen voor toekomstige uitgaven waarvan de oorzaak zich nu voordoet of al heeft voorgedaan. De meest aansprekende situaties om voorzieningen te treffen zijn:

- lasten voor volgende begrotingsjaren waarvan de oorsprong ligt in het lopende jaar of de jaren daarvoor;
- toekomstige verplichtingen en verliezen per balansdatum, waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten;
- risico's bij toekomstige verplichtingen en verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten.

Het waterschap heeft een voorziening voor arbeidsgerelateerde verplichtingen. Deze voorziening is opgebouwd uit:

- voorziening wachtgeld voormalig bestuurders. Dit betreft een werkloosheid uitkeringsregeling voor voormalige bestuurders;
- voorziening latente pensioenverplichtingen bestuurders. Dit betreft de voorziening voor pensioenopbouw huidige en voormalige bestuurders die de pensioengerechtigde leeftijd nog niet hebben bereikt;
- voorziening pensioenverplichtingen bestuurders. Dit betreft de voorziening pensioenopbouw (voormalige) bestuurders die de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt;
- voorziening bovenwettelijke WW. Het waterschap is eigenrisicodragers voor de werkloosheidswet.

bedragen in € 1.000

Voorzieningen	Zuiverings- beheer	Watersysteem- beheer	Totaal
Voorzieningen 01-01-2019	2.046	1.674	3.720
Verwachte vermeerdering / vermindering 2019	-248	-203	-450
Voorzieningen 31-12-2019	1.799	1.472	3.270

Een belangrijke factor bij het bepalen van de hoogte van een voorziening is de rekenrente waarmee volgens de richtlijnen moet worden gerekend. De rekenrente is ten opzichte van vorig jaar gedaald, waarbij de verwachting is dat de voorziening voor arbeidsgerelateerde verplichtingen per jaareinde moet worden verhoogd. De rekenrente per 1 september 2019 is bepalend, waarbij nu geen uitspraak kan worden gedaan welke dotatie aan de voorziening kan worden verwacht.

5.5.4 Treasury (geldleningen)

Over het achter ons liggende triaal zijn t.a.v. treasury geen ontwikkelingen te melden.

5.5.5 Overige kengetallen

- *Renteontwikkeling*: De renteontwikkeling wordt doorlopend gemonitord waardoor er gecontroleerd en maximaal gebruik kan worden gemaakt van de kasgeldlimiet.
- *Loonontwikkeling*: In de begroting 2019 is uitgegaan van een loonkostenstijging van 3%. De verwachte personeelskosten vallen in 2019 hoger uit dan begroot. Dit is het gevolg van de uitvoering van de maatregelen vanuit de Sectorale Arbeidsvoorwaardenregelingen Waterschapspersoneel (SAW). Dit is inclusief de kosten van de invoering van een inconventieneregeling (bezwarende omstandigheden). Daarnaast verwachten we dat het budget voor vervanging wegens ziekte wordt overschreden.
- *Ontwikkeling inflatie*: In de Begroting 2019 is uitgegaan van een inflatiepercentage van 1,4%. Vooralsnog wordt het huidige inflatiepercentage in de begroting gehandhaafd.

Supplement Zuiveringsrendementen

Percentage voldoen aan de maatwerkvoorschriften

Het percentage waarin de RWZI's voldoen aan de maatwerkvoorschriften geeft aan of de RWZI's aan de lozingseisen voldoen. In deze prestatie indicator wordt het gemiddelde van alle RWZI's bepaald, waarbij omvang van installatie meegewogen wordt. Alle individuele overschrijdingen worden hieronder verantwoord.

In de begroting 2019 is aangegeven dat de RWZI's over het hele jaar gezien 98,5% moeten voldoen. In het eerste trial van 2019 is dat 99,9% geweest, omdat één RWZI één overschrijding had (RWZI Olburgen). De verwachting is dat we over het hele jaar gezien uitkomen op 99,9% en daarmee wordt ruim voldaan aan de doelstelling van 98,5% in de begroting.

Rendement van fosfaat en stikstof over het gehele gebied.

Bij het bepalen van het gebiedsrendement wordt bekeken hoeveel procent van de inkomende vervuiling alle 13 zuiveringen - bij elkaar opgeteld - verwijderen. Er is dus géén individuele eis aan het *rendement* van een zuivering zelf. De individuele RWZI's worden namelijk gestuurd op de individuele *lozingseisen van de waterkwaliteit*. Wanneer de individuele RWZI's aan die lozingseisen voldoen is er altijd een gebiedsrendement dat hoger is dan de in de begroting gestelde doelstellingen.

Het gebiedsrendement over 2019 komt voor stikstof uit op 87% en voor fosfaat op 84%. Het rendement voor stikstof is daarmee op peil, het rendement voor fosfaat is aan de hoge kant ten opzichte van de doelstelling van 75% verwijdering.

	Influent		Toetsing effluentlozing		
	Debiet	Belasting	% voldoen aan voorschriften		
	[m3/d]	I.E. à 150 g TZV	Eerste trial	Tweede trial	Jaar prognose
Aalten	4.099	26.851	100		100
Dinxperlo	3.155	13.228	100		100
Etten	26.636	182.869	100		100
Haarlo	10.212	81.639	100		100
Holten	4.365	36.398	100		100
Lichtenvoorde	4.794	34.189	100		100
Nieuwgraaf	47.224	253.297	100		100
Olburgen	18.184	115.379	99		99
Ruurlo	1.740	11.935	100		100
Varsseveld	3.349	20.733	100		100
Wehl	1.368	9.580	100		100
Winterswijk	11.292	84.757	100		100
Zutphen	23.944	208.205	100		100
Totaal	160.363	1.079.060	99,9		99,9
Doelstelling begroting					98,5

Bijzonderheden (overschrijding van de formele norm)

In het eerste traal heeft één installatie de norm overschreden, namelijk RWZI Olburgen.

Olburgen

Uit laboratoriumonderzoek bleek eind maart een eenmalige overschrijding van onopgeloste bestanddelen en CZV van RWZI Olburgen. Dit wijst op een slibuitspoeling. RWZI Olburgen heeft op diezelfde dag een bijzonder grote hoeveelheid vervuiling verwerkt. We onderzoeken of met aanvullende metingen het functioneren van de installatie onder extreme omstandigheden verbeterd kan worden en wat daarvoor nodig is.

Bijzonderheden (geen overschrijding van de formele norm)

Winterwijk

De afgelopen jaren is een toename van aanvoer van vervuiling zichtbaar. Hierop hebben we het toezicht op bedrijven en lozingen die afvoeren op RWZI Winterwijk prioriteit gegeven en samen met de omgevingsdienst geïntensiveerd. Ook met nieuwe (sensing) technieken wordt gekeken of lozers gevonden kunnen worden. Hoewel er wel pieklozingen met verhoogd ammoniumgehalten zijn geconstateerd, voldoet de installatie wel aan de formele lozingseisen.

RWZI Holten

RWZI Holten voldoet net aan de eis in het maatwerkvoorschrift van 10 mg N/l. Om de installatie robuuster te laten voldoen aan deze eisen zijn aanpassingen nodig. De omvang van deze aanpassingen worden nu onderzocht en dit jaar ter besluitvorming voorgelegd.

Lichtenvoorde

Het Zwarte Cross festival in Lichtenvoorde heeft gedurende en kort na het festival grote invloed op het effluent van RWZI Lichtenvoorde, vanwege de piekpiekbelasting in ammonium. Begin 2019 zijn gesprekken gevoerd met de betrokken gemeente en de organisatie van de Zwarte Cross om middels buffering de piek van de lozing over meerdere dagen te verspreiden en voor de toekomst alternatieven voor lozing op de RWZI te verkennen.